

11334

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. GIMNAZYZYUM

w Brzeżanach

za rok szkolny

❖ 1904. ❖

TREŚĆ

- I. Zasady pedagogiczne. L. A. Seneki — zebrał T. Szafran.
- II. Wiadomości szkolne — przez c. k. Dyrektora.

L. 143, c 1

BRZEŻANY
Nakładem funduszu naukowego.
Z DRUKARNI ADOLFA CICHOCKIEGO.
157.1904

Zasady pedagogiczne

L. A. Seneki

zebrał

T. SZAFRAN.

Do napisania tych paru słów spowodowały mię z jednej strony ataki przeciwników nauk filologicznych, z drugiej zdobycze, jakie porobiły niektóre narody właśnie przez gorliwe uprawiania tych nauk. Znaczący ich bowiem zaznajamiali masy szersze współziomków ze wszystkim, co z tych nauk wydobyli a co może przynieść niejeden pożytek, gdy jest znane. Podczas gdy inne narody muszą, dopiero własnem doświadczeniem te prawdy zdobywać lub brać od tamtych i za to je podziwiać — w swej naiwności nieuka — jakoby to swem doświadczeniem lub geniuszem nabyły, gdy tym czasem tylko ich roztropność na podziw zasługuje, że uczyły się mądrości doświadczeniem starożytnych i w postępie wyprzedziły swych współczesnych. Niemcy przecież jeszcze dziś lubią się chlępić, że Francję pobili ich nauczyciele: czyli oświata.

Gdy się bowiem czyta takie przepiękne zdania, to zdaje się, jakby Seneka odpisał je z szumnie reklamowanych podręczników pedagogiczno-dodaktycznych jakiego głośnego „Schulmeistra“ z Jeny, Drezna, lub Berlina — gdy tymczasem on zapomniany umarł lat temu blisko 2000.

„Skrócenia według wydania F. Haasego: L. Annaei Senecae Opera, quae supersunt“ oznaczają:

D. = Dialogorum libri XII.

De clem. = De clementia libri II

De ben. = De beneficiis libri VII.

Q. N. = Quaestionum naturalium libri VII.

Ep. = Epistularum moralium ad Lucilium libri XX.

nr. inw. Spr. 11

I. Wychowawca.

Wzrost wychowawcy nie stanowi nic dla skutecznego działania, gdyż tylko stadom bydła przewodzą jednostki albo najroślsze albo najgwałtowniejsze (Ep. 14. 2. 4.)

Przeciwnie serce jego czy umysł powinny sięgać wyżyn nie dla kogobądź dostępnych: drzewo bowiem nie wznoszące się ponad inne siostrzyce w borze nie zwróci niczyjej uwagi na siebie (Ep. 4. 4. 1.)

Tak więc powinien wychowawca przedewszystkiem być łagodnego usposobienia: ważna to bowiem rzecz, aby dzieci miały łagodnych nauczycieli i wychowawców, ponieważ wszelka delikatna roślinka czepia się najbliższych przedmiotów i rośnie w takim kierunku, jaki u nich znajduje; więc też obyczaje wychowawców i nianiek wnet objawiają się u młodzi. (De ira II, 21, 9).

Prócz tego powinien być mężem dobrym, albowiem według zdania Sekstyusa, przez Senekę przytoczonego „Jowisz więcej dokonać nie może, jak mąż dobry“. (Ep. 9, 2, 12). Pod mężem zaś dobrym rozumieć musimy dobrego wychowawcę, albowiem „w ciałach ludzkich znajdują się boskie nasiona; jeśli nimi się zajmie biegły wychowawca, wychodzą z nich postacie zachowujące podobieństwo do swego boskiego pochodzenia a nawet jednakię z swymi twórcami; jeśli zaś dostanie je w swe ręce człowiek zły, to tak samo jak ziemia nieurodzajna i bagnista, zabija je a wywodzi zamiast pięknych płodów wyrutki społeczeństwa“. (Ep. 9, 2, 16).

Sprawiedliwość u wychowawcy zalicza się do głównych jego zalet ale rozgłosu przez nią nie powinien się starać koniecznie uzyskać, inaczej niesława zmusi go, by był sprawiedliwy. (Ep. 19, 4, 32.)

Wychowawcy powinni baczyć, by w żadnym względzie wychowankowi nie szkodzili; ani bowiem świadomość ani nieświadomość wady tej usprawiedliwić nie może. (De ira 2, 27, 3.) a wychowawcy ona nie przystoi. (Ibidem 2, 28, 1 i dalej).

Ponieważ gniewać się na rzeczy, jak to czynią dzieci, jest rzeczą i śmieszną i głupią, więc tak samo wychowawcy, by się na śmieszność nie narazić, nie powinni się gniewać na dzieci i takich, którzy się nie wiele wyżej od dzieci w roztropności posunęli, gdyż słuszność na to nie pozwala (De ira II. 26). Wychowawca bowiem powinien mieć na względzie, że sam w młodości wielokrotnie był niedbały w spełnianiu obowiązku, w mowie nie rzadko nie dość skromny (De ira 3, 25), w ogóle, że nigdy nikt z nas nie jest bez winy (De ira 2, 28, 1), i że powszechnie zapominamy o naszym ludowym przysłowiu „Zapomniał . . . , jak był . . . (Ep. 6, 1, 5). Nadto powinien on uwzględniać i tę rzecz ważną, że nie należy okazywać wychowankowi twarzy szpetnej — a gniew ją nie wątpliwie oszpeca (De ira 2, 35.), że i z innych względów powinien unikać smutnych skutków gniewu (De ira 2, 36), a przede wszystkim dlatego, że człowiek w gniewie traci świadomość siebie, skutków swego czynu, i myśli a raczej chce, aby mu wszystko było wolno (Tamże 3, 12, 7). Jeśli tego nie uczyni, doprowadzi do tego, że mimo swej porywczosci widocznej co chwila, wychowankom będzie ciągle prawil, iż się gniewać nie należy (Ep. 15, 2, 9.) A przecie najważniejszą choć najtrudniejszą rzeczą jest umieć sobie rozkazywać. (Ep. 19, 4, 30)

Z tych powodów powinien wychowawca znać siebie, gniewowi zapobiegać (Tamże 3, 10.) i być panem swoich nerwów, bo tylko takie uczucia są dobre, które się dają naszą wolą kierować a nie nami kierują (Tamże 2, 35.) Wiele korzyści przyniesie także, odpowiednią sprawę i w stosownej chwili wyśmiać lub w żart obrócić. (De ira 3, 11)

Rozsądek zatem powinien zawsze i wszędzie towarzyszyć wychowawcy, gdyż może wieloma kierować tylko ten, kto się rozumem kieruje (Ep. 4, 8, 4), jakkolwiek to rzecz trudna, albowiem były niezliczone tłumy takich, którzy po-

trafli rządzić miastami, ludami, ale takich, co sobą umieli władać, moglibyśmy policzyć na palcach bodaj że nie u jednej ręki. (Quaest. nat. 3, 1, 11.)

Podobnie jak gniewu powinien się wychowawca wystrzegać błędów, nikt się ich bowiem nie dopuszcza tak, żeby ich skutki dotyczyły tylko jego; błąd jako złe pleni się jak chwast; swemi powabami pociąga innych. (Dialog 7, 1, 4) Powinni to mieć na baczności wychowawcy ze względu na słabość natury ludzkiej, której mimo największych wysiłków nigdy nie uda się osiągnąć doskonałości. (De clem. 1, 6. Ep. 7, 7, 5) Powinniśmy zatem czuwać, znając słabość swej natury (Ep. 7, 6, 6.) i czując się w tym względzie najslabszymi, a to w tym celu, abyśmy mogli błędom zapobiegać (Ep. 6, 1, 8), gdyż ledwie ustawiczna ostrożność i czuwanie może nasze usiłowania do doskonałości doprowadzić (Ep. 7, 7, 5); inaczej w wielu wypadkach wykroczeń, sobie będziemy musieli przypisać winę (Ep. 7, 6, 9,) lub nawet przypiszemy ją komu innemu, choć ona naszą jest wyłącznie. Często bowiem najprostsze rzeczy wydają się w wodzie krzywe lub złamane. Zatem wiele zależy: nie na co patrzymy lecz jak! Umysł nasz za niedołężne ma narzędzia, by mógł widzieć prawdę (Ep. 8, 2, 24.)

Wychowawca więc jako wzór, który wychowankowie zawsze sobie mają stawiać przed oczy, zawsze naśladować, powinien tak myśleć, jak mówi, tak czynić, jak myśli i nie pozwalać, aby kiedykolwiek najmniejsza różnica zachodziła między temi trzema czynnościami (Ep. 9, 4, 4.) W szczególności słowa jego powinny płynąć nie ku zabawie lecz ku pożytkowi wychowanków (Ep. 9, 4, 5 i 18, 5, 3.) Pięknie też Seneka zakreślił granice słowom wychowawcy zdaniem „Będzie bowiem mógł tylko tyle, ile chce, kto ma to przekonanie, że nie może więcej nad powinność“ (Ep. 14, 2, 4.) Osobliwie słowo wychowawcy nie powinno ani jawnie być błędem i prowadzić do złego, ani być dwuznacznem i szerzyć zepsucie w sposób skryty: unikajmy jak najstaranniej miejsc śliskich (dwuznaczników), gdyż nawet na suchem nie bardzo silnie stoimy (Ep. 19, 7, 6.)

Ponieważ dla rodziców i dla dzieci ważniejsze zdrowie niż nauka (Dialog 6, 12, 2), stąd prosty wniosek, że jeżeli mamy dbać o wychowanie i naukę, mamy to czynić nie ze szkodą zdrowia wychowanków.

Przy tem mamy wszystkich wychowanków otaczać jednaką troskliwością i pieczołowitością, gdyż, jak my powiadamy, tego wymaga sprawiedliwość, a, jak mówiono stosownie do stosunków starożytnych, domagał się tego stosunek miłości i poważania nauczyciela przez ucznia, który inaczej nie czuł się obowiązany do poważania nauczyciela, jeśli ten miał go tylko w gronie uczniów a nie uznał go godnym szczególniejszej swej troskliwości i baczności; jeśli swe wiadomości wyładowywał bez zapału działającego na uczniów, nie czynił swej wiadomości własnością uczniów, którzy w tym razie jej nie pojmowali ale tylko uchem przyjmowali. (De Benef. 6, 16, 3).

W stosunkach wychowawcy i pieczy jego powierzonych skarbów rodzicielskich zachodzi wiele spraw, które starożytni zaliczali do dobrodziejstw. Dadzą się one podzielić na dwa rodzaje. Do jednego należą te, które przynoszą chlubę obu stronom; do drugiego te, które zapobiegają słabości, ubóstwu, niesławie drugiej strony. Pochwał więc i zaszczytów należących do pierwszego rodzaju, powinien wychowawca udzielać publicznie; w przypadkach zaś należących do drugiego rodzaju wypada mu tak postępować, aby nienarażać osobistej godności obdarowanego a więc powinien o tem wiedzieć tylko on sam a w nie wielu wypadkach tylko także obdarowany. (De benef. 2, 9, 2 i 2, 10, 1). Wiele zależy na sposobie udzielania dobrodziejstwa. (D. B. 2, 6, 1) W każdym wypadku powinien wychowawca być skorym w udzielaniu tego, co jest korzystne dla obdarowanego. (De benef. 2, 5, 2 i 4). W wypadkach nagany lub kary, które się dla dobra wychowanków jest zmuszonym rozdzielać, należy ostrożniej postępować niż z udzielaniem kredytu postępują wierzyciele. (De benef. 2, 18, 5). Wiele zależy na tem, aby wychowawca umiał ocenić, co jest korzystne dla wychowanka a co nie, i w tym ostatnim wypadku stosownem odmówieniem wyświadczył mu dobrodziejstwo (De Benef 2, 14, 1), i nie dał się nawet prośbami na szkodę wychowanka zmiękczyć (De Benef. 2, 14, 4), ani pozwolić, by kiedyś powiedział „zniszczył mię małą miłością“ (De Benef. 2, 14, 5). Tego zaś nie powinien wychowawca nigdy dopuścić, aby wychowankowi dobrodziejstwo wypominał (De Ben. 2, 11, 1). gdyż to rani i przygnębia jego ducha. Gdy w ten sposób będzie z wychowankami postępował, zyska sobie miłość i uszanowanie, które w wychowaniu są bardzo ważnymi czynnikami (De Benef. 6, 15, 1).

Aby to jednak uzyskać musi im wszędzie i zawsze miłość i wyrozumiałość nie tylko okazywać ale dawać jako rzeczywiście istniejące poznać. (Ep. 1, 9, 6).

W zetknięciu się, w ogóle w życiu z wychowankami tak winien postępować, jak chce, aby postępowali z nim ci, od których on zależy (Ep. 5, 6, 11), lub jak to prawie w duchu chrześcijańskim Seneka wyraził: „Tak powinien żyć, jakby Bóg widział“ (Ep. 1, 10, 5). lub powinien wgłębić się w siebie samego, brać co dobre od tych, którzy jego lepszym mogą uczynić, i udzielać tym, których on może lepszymi uczynić a czasami i od tych, których uczy, może się czegoś nauczyć. (Ep. 1, 7, 8).

Odnosnie do nauk, jakich swym wychowankom udziela, powinien się wychowawca tak zachować, ażeby okazywał, iż prawda stoi dla wszystkich otworem, każdy powinien do niej dążyć, jednak ani nasi poprzednicy wszystkiego dokładnie nie zbadali; całego królestwa wiedzy nie zdobyli; że wiele do zrobienia w tym względzie i przyszłym pokoleniom pozostaje. (Ep. 4, 4, 11 i 5, 4, 4). Tak w zdobyciu jak szerzeniu wiedzy nie powinien ustawać (Ep. 7, 6, 11, 7, 7, 5.) żadnymi trudnościami się nie zrażać: bo nie jest mężem dzielnym i gorliwym, kto unika trudu, jeśli trudność właśnie odwagi i ochoty do pracy, wytrwałości w niej u niego nie budzi (Ep. 3, 1, 7). To jest konieczność, której tak ze względu na swoje dobre imię jak przedewszystkiem ze względu na wychowanka uniknąć nie może; może tylko wytrwałością pokonać i musi (Ep. 4, 8, 3.)

W prawdzie łatwiej pracować z wychowankami umysłowo zdolniejszymi, ale zaletą jest wielkiego umysłu wychowawcy na wielkie zdolności nie liczyć, lecz właśnie uważać za swe główne zadanie pracować z umysłami miernie uzdolnionymi, gdyż daleko chlubniejszą jest rzeczą pokonać przeszkody i trudności, aniżeli rozkoszować się powodzeniem zdolnych (Ep. 7, 4, 49). Nie powinien się więc zrażać (Ep. 11, 2, 1) choć w umysły, nie bardzo szybko go pojmujące, wpaja rzeczy, które nawet filozofowie z natężoną uwagą traktują (Ep. 15, 2, 9), ale umiejętnem postępowaniem, zastosowaniem w każdym wypadku odpowiednio (Ep. 8, 2, 1) osiągać cel sobie postawiony.

Cel ten, do którego ma zdążyć, a który ma sobie wytknąć odpowiednio do zdolności ucznia, ma zawsze mieć przed

oczyma, inaczej bowiem postąpi jak żeglarz, który nie wie, do jakiego portu zdąży i nie może sobie pomyslnego wiatru obrać. (Ep. 8, 2, 3).

II. Wychowanek.

Ponieważ cnota dla nikogo nie jest zamknięta, ale dla wszystkich stoi otworem, wszystkich do siebie przypuszcza, zaprasza wszystkich, czy są szlachetnego pochodzenia czy wyzwolenicy, niewolnicy, czy z królewskiego rodu, czy wygnañcy; nie wybiera ani majątnego domu, ani głośnego sławnymi przodkami, ale się zadawała tylko osobą człowieka (De Benef. 3, 18, 2.) a nadto ponieważ wszystkich jednaki początek, jednake pochodzenie, nikt nie jest od drugiego, głośniejszy, chyba kto posiada zdolność większą i dla sztuk przystępniejszy umysł (De Benef. 3, 28, 1), więc wykształcenie i wychowanie, zwłaszcza publiczne, musi być przystępne dla każdego.

Czy jednak zakłady wychowawcze są publiczne czy prywatne, wychowankowie nie powinni nikogo mieć w pogardzie, choćby czyje imię było niepiękne, choćby los nie bardzo był dla kogo przychylny, czy jest wyzwoleniec, czy urodzony w stanie niewolnika, czy obcokrajowcem (De Benef. 3, 28, 3); nikt bowiem nie jest tak potężnym, którego by los nie zmusił czasem do tego, że będzie potrzebował pomocy nawet najniższego, jak to powiadają, pochodzeniem (De Ben. 3, 22, 4).

Ponieważ i z niskiej chaty może wyjść mąż duchem wielki — a w niekształtnom i słabem ciele może być duch piękny i wielki i przez to właśnie natura nam dowodzi, że cnota wszędzie istnieć może, więc wychowankowie muszą do tego przyjść przekonania, że niekształtnością ciała nie oszpeca się dusza, owszem pięknoscią ducha zdobi się ciało (Ep. 7, 4, 3), że więc wszelkie przycinki dotyczące ułomności ciała u wychowanków są nie na miejscu, gdyż rzeczy te nie zależą od danej jednostki i choćby karzelek stanął na najwyższej górze, rosłego wzrostu nie uzyska. (Ep. 9, 5, 31).

Dlaczego my mamy nasze dzieci kształcić w tak zwanych „naukach wyzwolonych”? Otóż nie dlatego, żeby one mogły im dać cnotę, lecz dlatego, że przygotowują ducha do przy-

jęcia enoty (Ep, 13, 3, 20), że kto wyjdzie na światło słoneczne, choćby tego nie czynił w tym celu, jednak się opali; że kto w aptece siedział jakiś czas, unosi z sobą zapach tej miejscowości (Ep. 18, 5, 4), że więc i ci, co byli u filozofa, muszą od niego trochę wynieść, co i niedbającym o to się przyda (Ep. 18, 5, 4).

Dlaczego jednak słabe dzieci mają się męczyć nauką? Oto dlatego, że młode umysły najłatwiej dają się ująć zamiłowaniu do tego, co dobre i uczciwe (Dial. 4, 18, 2), że prawda opanowuje je, bo są już pojętne a jeszcze ledwie co nadpsute (Ep. 18, 5, 12), że młódz może się uczyć, może umysł giętki i dotąd jeszcze dający się kierować, zwrócić do tego, co jest lepsze; dlatego, że ten czas jest odpowiedni do trudów tego rodzaju, zdatny do zajmowania umysłu nauką a ciała pracą; (Ep. 18, 5, 26), że jeżeli tylko znajdzie podniecie do dobrego, jeżeli ją kto zachęci, nakłoni, zapala się ku wszystkiemu, co wzniosłe. (Ep. 18, 5, 23), gdyż natura dała nam zdolność ciekawości a w poczuciu swej sztuki, swej piękności, stworzyła nas na to, byśmy się przypatrywali i podziwiali jej dziwy, gdyżby inaczej niejako nie miała z tego żadnej korzyści, gdyby swoją wielkość, swoją misterną piękność pustemu przestworzu okazywała; w końcu ponieważ musimy się uczyć tak długo, jak długo nie umiemy, a raczej, jak długo żyjemy (Ep. 9, 5, 3) — a życie nasze krótkie i mężem dobrym tak prędko stać się nie można (Ep 5, 1, 1.) — więc musimy się zacząć wcześniej uczyć! Musimy bowiem udowodnić prawdziwość zdania: wiek dziecinny przyjemniejszy, ale młodzieńczy, korzystniejszy (Ep. 1, 9, 7.) Korzystniejszy zaś właśnie przez to, że w nim przysposabiamy i ducha i ciało do podjęcia zadań, jakie nas w życiu czy dla siebie, czy dla rodaków i ojczyzny czy dla ludzkości w ogóle czekają. Przysposabiamy, bo przysposabiać musimy, jużto dla tego, że duch nasz ciekawy (Dial. 8, 5, 3), i opatrzony dobrą wolą, a tylko zaśniedziałością i obowiązku nieznanomością osłabiony (De Ben. 5, 25, 6), więc go użytecznym czynić powinniśmy; już to dlatego, że natura stworzyła nas pojętymi i dała „zdolność myślenia“ wprawdzie niedoskonałą ale taką, która się da udoskonalać (Ep. 5, 9, 11). a ta właśnie zdolność myślenia nam powiada, że, abyśmy w śród trudów życia nie ulegli, musimy się odpowiednio i duchem i ciałem przysposobić, a przysposobić się możemy i to bardzo skutecznie, inaczej

lepsza część minie a gorsza się rozbuja (Ep. 18, 5, 25); w końcu dla tego, że w tym czasie nie użyteczniejszego uczynić nie możemy jak to, co sama natura w tym czasie z nami czyni, ułatwiać, zwłaszcza, że próżnującym dzień jest nazbyt długi (Ep. 20, 5, 3).

Kształcenie wychowanka musi obejmować jego ducha i jego ciało; musi być narodowe, gdyż, jeśli wiemy jakim powinien być ojciec, dopiero nie mniej trudzić się musimy, aby wiedzieć, jakim syn być powinien. (De Benef. 2, 18, 1).

Przy wychowaniu przedewszystkiem należy uwzględnić temperament wychowanka (Dial. 4, 18, 1), gdyż od tego będzie zależał jego charakter, do niego też musi się stosować wychowawca (Dial. 4, 19, 2). jak również uwzględnić powinien skutki chorób, ułomności ciała, znużenie spowodowane pracą, bezsennością itp. (Dial. 4, 20, 1). Wina itp. spiritualiów wychowankom wychowawca nie da, pokarmami ich nie przeładuje, gdyż w ten sposób rozpycha się tylko ciało i umysł staje się ociążały; zato będzie wychowanków zajmować pracą fizyczną — jak to i nasi higieniści proponują. (Dr. Eug. Piasecki: Sprawozd. że zjazdu higienistów w Norymberdze Dzień pol. z d. 13/4 1904) lecz nie aż do znużenia. Bardzo korzystnie działa w tym kierunku zabawa, gdyż umiarkowana rozrywka czyni umysł swobodniejszym, umiarkowańszym. (Dial. 4, 20, 3 — 4).

Ćwiczenia gimnastyczne łatwe i krótkie, które ciało bez straty czasu wzmacniają, szczególnie powinny być uwzględniane: jak bieganie, ruchy rąk z ciężarkami, skakanie na wysokość i na długość, ruch ciała taneczny lub schylenie i wyginanie (Ep. 2, 3, 4). Ćwiczeniami takimi usunie się zbyt ciężar ciała — wyrobi się siłę — inaczej masą ciała przytłacza się siłę ducha i pozbawia się je sprężystości. (Ep. 2, 3, 2 i 2, 3, 5).

Do zadań wychowawcy należy przyzwyczajać wychowanków do życia odpowiedniego naturze a nie modzie (Ep. 2, 4, 7) gdyż tak nigdy nie zaznają biedy.

Szczególniejszym względem wychowawcy należy polecić to, by porywczosci w wychowankach nie budził, a zdolności nie zabijał, (Dial. 4, 21, 1 — 2), słabych nie zniechęcał lecz owszem przyzwyczajał do pracy jednostajnie wytrwałej (Ep. 7, 6, 6), gdyż w ten sposób dadzą się pokonać wszelkie trudności, (Ep. 8, 2, 25). jeśli one ucznia nie zrażą ale owszem wzniecą, w nim szlachetny upor (Ep. 3, 1, 7 i 5,

10, 6), jeśli go będzie prowadził zapał dążenia ciągle do większej doskonałości. (Ep. 4, 2, 1 i 4, 10, 2 F. 4, 26) nawet do przewyższenia innych choć zdolniejszych (Ep. 8, 2, 25). W razie okazujących się trudności pochodzących z braku czy wrażliwości umysłu czy trwałości pamięci, należy w uczniu wzniecić przekonanie, że ten jest biedny, kto wierzy w swą biedę (Ep. 10, 2, 14), że chce dokonać to całe lub większa część powodzenia (Ep. 8, 2, 36), że się wyżej ceni jego wytrwałość i chęć do pracy, niż wybitne zdolności innych, gdyż te własne swą bujnością giną, jak bujny zasiew wylega, i nie dojrzewa, jak gałęzie zbyt bujne się łamią (Ep. 4, 10, 4.), tak też zdarza się i zbyt zdolnym umysłom, że giną w skutek nadto wielkiego błogosławieństwa bożego nie tylko same ale i inne z sobą pociągają (Ep. 4, 10, 4), do zguby.

Ważnym czynnikiem do osiągnięcia wytrwałości i zamiłowania do dokładnej a rozumnej nauki jest wpojenie zasady, że nikt nie może się chlubić tylko tem, co sam własną nabył wytrwałą pracą (Ep. 4, 12, 6 i 7); jak winnej latorośli chlubną ozdobą jest grono, tak u człowieka to, co jest jego własną zaletą, t. j. umysł z rozsądkiem nabytym wytrwałą pracą (Ep. 4, 12, 8).

Ale przede wszystkim należy w wychowanku wzbudzić pragnienie nauki, bo tylko spragniony pije ze smakiem, i głodny zajada z apetytem (Ep. 10, 2, 12).

W wielu wypadkach zajdzie potrzeba skorzystania z innych właściwości ludzkich i spowodowania w wychowanku tego stanu, że mimo niechęci do nauki, z powodu dumy rodowej, zazdrości zamienionej w szlachetne współzawodnictwo, wychowanek będzie osiągał wiedzę. (Ep. 18, 4, 11)

Zdarza się też, że w umyśle wychowanków jest chęć, do nauki ale w skutek wydalikacenia przez niebaczne matki lub nawet zaniedbania albo i braku poczucia obowiązku popadła ona w ocieężałość: otóż tę chęć powinien wychowawca wzmocnić tak, by przeszkody mógł wychowanek zwyciężyć, a nie pozostawiać go w tym stanie, w jakim się znajduje, lecz ma mu pomagać, podierać, zachęcać, aż sam zobaczy owoc swych usiłowań (de Ben. 5, 25, 6 i Ep. 5, 11, 2), i przekona się, że więcej wie, niż się sam spodziewał; są bowiem takie natury nieśmiałe, bojazliwe, chwiejne, które sobie nie wierzą (Ep. 8, 2, 4). w chwili, stanowczej drżą, błędną, chwieją się, są bez przytomne (Ep. 1, 11, 2). Jakkolwiek

w wielu wypadkach wszelkie usiłowania na mało, lub nawet na nic się nie zdadzą, przecież takie umysły powinien wychowawca do tego zaprawiać, by nie zakres swej wiedzy rozszerzały, ale by go pogłębiały, wzmacniały i tak pewną uczyniły własnością, iż by się w jego zakresie tak czuły swobodnie jak w domu (De benef. 7, 1, 3 i 7, 2, 1) W wielu wypadkach nie wielką szkodę przyniesie pominąć i odłożyć do pory stosowniejszej to, co nie jest przystępne dla umysłu wychowanka, jeśli niema czy środka czy sposobu, by sprawę tę uczynić mu przystępną i łatwą. Inaczej nasze usiłowania będą rzucone w niezmierną toń oceanu. (De benef. 7, 1, 6).

W tym celu należy pozostać przy tej samej rzeczy tak długo, aż wychowanek się z nią zżyje. Zatem nie można dosyć nalecać owej „aurea repetitio“ w najrozmaitszych formach (Ep. 14, 1, 23). Albowiem nie przyda się na nic ciału pożywienie, niestrawione — owszem jest mu szkodliwe. (Ep. 1, 2, 3). Jednak jak ciągła zmiana lekarstw, bez zastosowania odpowiedniego środka i przez czas odpowiedni, choroby nie usunie, tak zmienianie sposobów przedstawienia rzeczy nie doprowadzi do celu. Jedynym na to środkiem będzie: poznać przyczynę niepowodzenia tj. braku postępu i odpowiedniego na jej usunięcie użyć sposobu (Ep. 3, 7, 9). Zmiana wychowawcy, jakkolwiek czasem konieczna, nie zawsze jest pożądana ale zmienianie wychowawców, jak rękawiczki, z dniem każdym, bezsprzecznie szkodliwe i przesadzanie za częste rośliny — nie tylko nie pomocne, — ale owszem stanowczo szkodliwe (Ep. 1, 2, 3)

Do najskuteczniejszych środków działania na umysł należy prawda — a to dlatego: że do jej przedstawienia wystarczą słowa proste a nie liczne (Ep. 5, 9, 12). Krótkość zatem przedstawienia i jasność to droga najprostsza i najkrótsza w nauczaniu: uczeń wpatrzony w twarz nauczyciela najwięcej korzysta. (De benef. 6, 1, 1).

Wychowawca jednak podobnie jak nauczyciel najlepsze otrzyma rezultaty ze swych wysiłków, gdy swych wychowanków tem większą będzie otaczał miłością, troskliwością, im są chwiejniejsi, im słabsi: on bowiem zastępuje im rodziców a żaden przecież ojciec rozsądny nie dopuści się tego, żeby zdrowego syna więcej kochał niż chorego, więcej rosnącego niż skarłowaciałego. Nawet matki dzikich zwierząt nie czynią różnicy między swemi młodem, ale wszystkim za równo ssać dają (Ep. 7, 4, 26). Wreszcie nikt nie kocha

swej ojczyzny dla tego, że potężna, lecz dla tego, że jego własna — a wychowankowie to kość z kości naszej (Ep. 7, 4, 26), to nasza nadzieja.

Wreszcie jeszcze jeden powód dla nauczyciela — wychowawcy, by wszystkich wychowanków jednaką otaczał miłością, starannością — a jeżeli by już dopuścić wyjątek, to chyba dla słabszych, mniej zdolnych — mniej poważnych, mniej dobrych: tacy więcej staranności potrzebują. Seneka przytacza w tym względzie zdanie filozofa Arystona, że woli młodzieńca mniej ujmującego niż takiego, który tłumom się swą miną wesołą podoba; przyrównuje bowiem młodzieńca do wina: jak wino będzie dobre z czasem, jeśli teraz kwaśne a nie da się długo przechować, gdy już po wyciśnięciu smakuje — tak się ma rzecz i z młodzieńcem (Ep 4, 7, 3). Nadto i słuszość wymaga, aby mniejsze zdolności, większe wady w wychowaniu — więcej znalazły staranności i uwagi u nauczyciela — wychowawcy. Seneka przytacza na poparcie tego zdania oświadczenie Kleantesa, który potrzebując Platona, wysłał po niego dwu chłopców. Jeden rzeczywiście chodził, męczył się i szukał — ale nie znalazł. Drugi bawił się i ani myślał spełnić polecenie. Jednak szczęście mu posłużyło. Platon właśnie przechodził tamtędy, gdzie on się bawił. Przyprowadził go więc natychmiast. Otóż Kleantes oświadczył: na pochwałę załuguje ten, który według sił zrobił to, co do niego należało — próżniaka ma spotkać nagana. (De benef. 6, 11, 1 — 3).

Warto jeszcze przytoczyć w tym względzie i zdanie Arystolesa, który powiada o naszych słabeuszach: Żaden umysł zdolny nie jest bez domieszki ograniczenia. (De benef. 9, 17, 10). Choćby więc tej domieszki naszym zdaniem było za wiele, nie jest to jeszcze dostatecznym powodem, byśmy takiemu umysłowi naszych starań odmówili. Jeżeli jednak będziemy się widzieli nie zdolnymi, nie umiejącymi na takie umysły podziałać, to spełnimy nasze zadanie, jeżeli w sposób, jaki za najlepszy uznamy, je uczyć będziemy, i doprowadzimy do tego, że będą chciały starać się na coś odważyć (De benef. 2, 17, 4).

W tym celu bardzo dobre usługi odda lektura odpowiednich książek, która rozwija i odświeża umysł nawet nauką znużony (Ep. 12, 2, 1).

Nie mniej dobrze dadzą się zastosować w tym celu wiersze, gdy się je przytacza czy po podaniu zbawiennych

nauk, czy trudnych twierdzeń. Kleantes bowiem zwykł był mawiać: jak głos nasz potężnieje przechodząc przez krętej trąby otwór, tak zwięzłość wiersza myśli naszej większej nadaje jasności (Ep. 18, 5, 9).

Z resztą słowo nauczyciela w odpowiedniej formie, w stosownej chwili, serdeczną życzliwością przejęte, w pięknej formie wypowiedziane ma niewątpliwy wpływ na młody umysł, gdyż natura dała nam wszystkim pewien zarodek jakby podstawę cnót wszelkich, i pod wpływem gorących słów nauczyciela owe skarby ducha budzą się jakby z uspienia (Ep. 18, 5, 8). Dlatego to wielu wodzi oczyma za wzrokiem nauczyciela mówiącego, przejmując się jego słowy — i daje się porwać już pięknocią rzeczy a cóż dopiero, gdy się jeszcze dołączy i piękna słów forma. (Ep. 18, 5, 7). Lecz bywają też i tacy, którzy, zdaje się, przychodzą jakby do teatru, by paść oczy widowiskiem a słuch dźwiękiem słowa (Ep. 18, 5, 6) lub bawić się bajką. U takich rzecz dobra przelatuje mimo uszu a chwasty się plenią (Ep. 18, 5, 25), i nic ich nie przekona, są obojętni na to, że nie podążając naprzód, pozostają w tyle. A jeśli się i wzruszą upomnieniami, wskutek ociężałości wszystko odkładają na jutro i, choć wszystko rwie się i posuwa naprzód, oni z miejsca nie ruszają (Ep. 18, 5, 24) Jednak tak się tylko zdaje nie cierpliwym. I kropla wydrąży powoli kamień. I tacy wreszcie posuną się naprzód, choć o bardzo nie znaczną miarę Takim ociężałym najlepiej dawać za otoczenie ruchliwych fizycznie i umysłowo, w tym bowiem wypadku nie ma zastosowania zasada: złe jest obcowanie z tymi, co do nas niepodobni, których dążenia są inne (Ep. 4. 3. 2). Po pewnem ociąganiu się bowiem, nawet zżymaniu się nastąpi reakcja i taki ociężały będzie okazywał pewną żywość cielesną i umysłową, inaczej nie byłby jego umysł na naturalnej drodze rozwoju, gdyby się jego czyny z nim nie zgadzały (Ep. 4. 5. 4.)

Przy tem postępowaniu będą jednak wypadki, w których skarcenie musi być zastosowane tak, jak nieraz lekarz musi użyć noża, lub zastosować dyetę (Ep. 4. 27. 3); jeśli sobie jednak później wychowanek weźmie to skarcenie pod uwagę, będzie musiał przyznać, że wina jego o wiele po-
błażliwiej została ocenioną, niż na to zasługiwała (Ep. 4. 27, 11), chociaż nieraz krewki jego umysł większej dopuszcza się winy, że do niej dołącza zuchwałość i upór (Ep. 4, 28, 1).
W ogóle jednak słowo wychowawcy jest jakby nasienie,

na różną padające glebę; jedno zejdzie i z przyczyn rozmaitych, nieraz niestety najusilniejszym badaniom wychowawcy niespostrzegalnych, usycha; inne rozwija się ku radości jego i Boga i ludzi; inne długo spoczywa, nim skiełkuje i słabo się rozwija; takie winien wychowawca najstarannieszą otaczać opieką (Ep. 4, 9, 2).

III. Środek wychowania

(przedmiot nauki).

Środek wychowania powinien być odpowiedni celowi. Ponieważ celem wychowania jest „człowiek dobry“ a „dobrem“ jest to, co jest odpowiednie naturze (Ep. 20, 1, 12), więc słusznie wyżej wspomniałem, że, jakkolwiek Seneka rzeczy tej nie nazwał właściwem mianem: „wychowaniem narodowem“, jednak ją powyższemi słowy dokładnie określił jako „takie“.

Zakres środków czyli przedmiotów wychowania określa dalej słowy (Diot. 6, 18, 7). „Będziesz siebie i innych uczył rzeczy, sztuk, częścią takich, które mają do życia przyspobić, częścią mających życie ozdobić, upiększyć, częścią mających nami w życiu kierować i prowadzić do ostatecznego celu“.

Ponieważ w życiu człowieka prawie największem złem jest porywczosć, gniew, więc ten powinien przedewszystkiem być przedmiotem, który wychowanie albo całkiem ma usunąć albo przynajmniej jak najbardziej ograniczyć. Każę tedy Seneka działać przepisami, nauką na ukształtowanie sposobu życia i rozdzielić je na czas wychowania i na czas późniejszy. (De ira 1, 65). Zakres w przedmiotach nauki podaje (Diot. 9, 9, 6): słowami: „Szkodliwem jest wszędzie to, co jest zbytecznem“. Ponieważ jednak „korzystnie jest znać to także, czego uczyć się jest rzezżą zbyteczną“ (De benef 6, 1, 1) a na tej samej łące wół szuka trawy, pies zająca a bocian konika polnego; (Ep. 18 5 29), więc zakres przedmiotów powinien być taki, żeby zadowolili wszystkie potrzeby i pożądanja wychowanków a dla żadnych w kierunku przeciwnym nie zszedł po zakoniczną dla osiągnięcia ostatecznego celu potrzebę. Powiada bowiem, że wychowanek z tych zasobów nauki powinien czerpać nie tyle, ileby chciał, lecz ile może objąć; byle miał ochotę i siłę, by mógł objąć, ile chce, gdyż im więcej umysł wia-

domości pojmuje i obejmuje, tem bardziej jest swobodny (Ep. 18, 5, 2) i wolny. W każdym razie ciężar należy zastosować do sił każdego wychowanka i nie ładować na niego więcej, jak może unieść (Ep. 18, 5, 2). Zajęcia bowiem lekkie, takie, które uczący się może spełnić, udają się pomyślnie; wielkie, przerastające miarę niosącego ciężary, nie dają się łatwo opanować, a choć je niosący ujmie, przygniatają go, chwieją nim, lubo się zdaje, że je opanował, jednak wraz z nimi upada; dlatego to często próżny jest wysiłek tego, który bierze się nie do tego, co jest łatwe ale chce, aby było łatwe, do czego kolwiek się weźmie (Diot. de ira 3, 7 i 3, 6). W prawdzie „odważny zyskuje, a nieśmiały traci“, gdyż skoro w danej chwili poruszają się odpowiednie nerwy, natura sama dalej działa i przedsięwzięcie skutecznia. W umyśle bowiem są niejako nasiona wszystkiego; gdy się je pobudzi, tak jak iskra podmuchem lekkim wznieca ogień, one pobudzeniem tworzą zdolność; nadto są pewne rzeczy w umyśle lecz niezgrabne i zaczynają dopiero wtedy być w pogotowiu, gdy się je do tego zmusi; inne znowu są, ale niejako rozrzucone, i gdy się umysł nie wprawi, niepotrafi ich w chwili potrzeby zebrać; dla tego ćwiczeniem należy je gromadzić, wzmacniać, porządkować, aby stężały, elastyczniejszemi się stały; inaczej niepotrzebną by była nauka, wystarczyłaby sama natura (Ep. 15, 2, 28 — 5, 6, 16).

Dlatego to zajmujemy umysły wychowanków niektórymi rzeczami wyłącznie dla nadania im gibkości, zwinności, choć bezpośrednio dla życia nie są one potrzebne: inne znowu są tego rodzaju, że sprawiają, i przyjemność, gdy się nimi zajmujemy, i przynoszą pożytek w życiu (De benef. 6, 1, 1) Dlatego to każemy się wychowankom uczyć pięknych i dłuższych ustępów, zwanych z grecka „chryjami“, a przystępnych dla ich umysłu (Ep. 4, 4, 7), aby z nich ciągle korzyść dla przyszłego życia, dla osiągnięcia życia szczęśliwego; aby nie tylko poznawali przodków wyrażenia, zwroty, ducha języka, ale także nauki korzystne na przyszłość, przedziwną zwięzłość wyrażenia, którąby wnet w życiu mogli zastosować; aby się tego tak nauczyli, iżby przywłaszczone sobie piękne wyrażenia w piękne czyny zamienili (Ep. 18, 5, 35). Nauka bowiem podobna jest do nasienia: krótka, jak małe i drobne nasionko: gdy ją pochwyci odpowiedni umysł, jak grunt żyzny, wytworzy z niej wiele — nawet więcej niż otrzymał (Ep. 4, 9, 2). Same bowiem wolne nauki (artes liberales, liberae) mają to do siebie, że

one tylko starają o cnotę (Ep. 13, 3, 23), a choć i bez nauki bywają i mądrzy i cnotliwi (Ep. 13, 3, 31 i 32), to jednak nikt nie zaprzeczy że do tego dojść mogą umysły tylko bardzo uzdolnione a tych jest nie wiele, a ludzkości obowiązkiem jest doprowadzać tam, jeżeli nie wszystkich, to przynajmniej jak największą ilość ludzi. Trzeba zaś i to mieć na uwadze, że w nikim nie budzi się pierwiej myśl dobra niż zła (Ep. 5, 10, 7), więc rozsądek każe wcześniej młodzież oddawać nauce, by do piękna wcześniej przywykła, z niem wzrosła, doń przywykła. A to dobrze, że od cnoty odwyknąć nie można (Ep. 5, 10, 8), gdyż co piękne i wielkie, to powoli, z trudnością do skutku przychodzi i dobrze, żeśmy jeszcze nie dokonali tego, o co się z całą ochotą staramy: „abyśmy się stali najgorszymi“ (Q. nat. 7. 31. 1). Szybko bowiem pleni się niegodziwość — cnota trudna do osiągnięcia; musi do niej prowadzić kierownik; złego i bez nauczyciela się uczymy. (Qu. nat. 3, 30, 8). a do tego jeszcze to, co dobre, ulega złemu (Qu. nat. 6, 28, 2). W obec takich okoliczności, byśmy nie ulegli falom złego: do cnoty, do nauki powinniśmy wzywać jak najszerze zastępy, zyskiwać jak najliczniejszych bojowników prawdy. Wtedy będziemy mieć nadzieję, że po wiekach wytrwałej pracy (Q. nat. 7, 25, 4), przyjdzie czas, kiedy to, co teraz jest niedocieczoną tajemnicą (Qu. nat. 7, 29, 3), będzie wszystkim jasne (Qu. nat. 7, 25, 4), że nasi potomkowie dziwić się będą, żeśmy tak prostych rzeczy nie poznali (Q. nat. 7, 25, 5), gdyż jeszcze wiele, bardzo wiele zachowane jest dla wieków przyszłych, gdy to już o nas i pamięć zaginie (Q. nat. 7, 30 5).

Starożytni wiele dbali, jak widzimy, o rozwój wszystkich władz ducha, ale przedewszystkiem kształcili pamięć (Ep. 4, 4, 8); prócz wyżej wspomnianych ćwiczeń wynaleźli rozmaite środki mnemotechniczne, jakimi się szczególnie mówcy posługiwali (cf. Cic. pisma retor.), jednak Seneka powiada, że nie wie, czy nie trwalszą jest pamięć, której żadne środki zewnętrzne nie wspomagają (Ep. 13, 3, 32).

Prócz tego do zakresu przedmiotów wykształcenia należała oszczędność. Wśród pięknych zdań przodków przytacza Seneka zdanie Katona (Ep. 15, 2, 27). „Kupuj nie, co potrzebne, ale co konieczne; co bowiem nie konieczne, to nawet za asa¹⁾ kupić jest drogo“.

¹⁾ W początkach cesarstwa wartość „asa“ z pierwotnej = 26 naszych centów, spadła na 1 $\frac{1}{2}$ naszego centa. Można by więc powiedzieć w powyższem zdaniu za „centa“.

Wreszcie starano się zaprawać młodzież do stoickiego usposobienia, gdyż się zaraz w pierwszych czasach imperatorów rzymskich przekonano, że nie jest tak bolesnem, w czymby umysł stały nie znalazł nic pocieszającego (Dial. 9, 10, 4); że konieczność uczy znosić nieszczęścia mężnie, a przyzwyczajenie z łatwością; że prawie w niczem się tak dobrze dla nas natura nie zasłużyła, jak przez to, że wynalazła przyzwyczajenie jako łagodzenie nieszczęść (Dial. 9, 10, 1 i 2).

IV. Sposób wychowania.

Zdanie Seneki, że wszelka sztuka jest naśladowaniem natury (Ep. 7, 3, 3), przynajmniej w sprawach wychowania nie znajdzie przeciwnika, jak również i to (De clem. 1, 17, 1), że żadna istota żyjąca nie jest samlubniejsza, z żadną nie musi się więcej umiejętnie postępować, żadnej więcej względów okazywać jak człowiekowi, jeśli się chce mieć z niego istotę moralnie dobrą, formalnie i fizycznie wykształconą.

W celu otrzymania wychowanków fizycznie wykształconych, skoro nie można zmienić przyrodzonej właściwości, w ogóle usunąć przyczyn składających się na różne wychowanków temperamenta, każe Seneka (Dial. 4, 30, 2), za Platonem niedawać wina gorącego usposobienia osobnikom. Nie należy ich też przeładowywać pokarmami, gdyż w ten sposób otrzymuje się tylko masę ciała a to czyni umysł ociężałym. Korzystnie będzie zmuszać ich do pracy fizycznej, nie prowadzącej zmęczenia, aby gorącość krwi zmniejszyć ale nie zniszczyć, a zbytnej porywczosci i gwałtowności dać się w ten sposób wyszumieć. Bardzo przydatną będzie też zabawa, albowiem umiarkowana przyjemność czyni umysł swobodnym i umiarkowanym (Dial. 4, 20, 3).

Przy wykształceniu formalnem pierwszym sposobem prowadzącym do celu jest zaciekawienie uczniów, takie bowiem posiadamy usposobienie, że rzeczy widziane codziennie, choćby zasługiwały na największy podziw, nie zwracają na siebie uwagi; a przeciwnie rzeczy nie nieznaczące, gdy się pojawią w niezwykły sposób, w niezwykajnem miejscu, miły sprawiają widok i nasz wzrok przyciągają (Q. nat. 7, 1, 1), nawet słońce, ani księżyc nie zwracają naszej uwagi, dopiero swem zaćmieniem; wtedy patrzymy, drugim pokazujemy, pytamy: do tego stopnia jest nam właściwem podziwiać raczej rzeczy nowe niż wielkie. (Q. nat. 7, 1, 2 i 4).

Również ważnym środkiem jest żywe słowo nauczyciela (Ep. 4, 4, 9), które ma szczególną właściwość zainteresowania, przyciągania uwagi, jeśli się z niem łączy jasność przedstawienia; wtedy nie potrzeba uczniów do uwagi napominać (Ep. 15, 2, 10), a jeśli się jeszcze zainteresuje udowadnianiem, to siła tego jest taka, że niczego więcej nie potrzeba. Zaciekawienie wzbudzi się przedstawieniem celu każdej rzeczy, gdyż dziecko nie tylko się pyta, jak się coś dzieje ale i po co i dlaczego się dzieje (Ep. 15, 2, 11).

Dalszym skutecznym sposobem jest pokazywanie, czy jak się czynność skutecznia, czy, gdzie rzecz przedstawiona się znajduje, gdyż z tem łączy się utrwalenie rzeczy poznanej a co najważniejsza przez to wywołuje się u uczniów chęć naśladowania. Dlatego to już Seneka każe się dzieciom uczyć pisać przez naśladowanie czynności tej u nauczyciela. Czasem niezgrabniejszym wypadnie prowadzić rękę nawet po znaku już nakreślonym, gdyż niektóre umysły tej pomocy potrzebują do pokonania niepewności, w którym kierunku należy prowadzić pióro, by otrzymać znak żądany (Ep. 15, 2, 51). Wreszcie wszyscy wiemy, że gdy się przedłoży coś na pochwałę załugującego, to się zaraz znajdzie naśladowca (Ep. 75, 3, 66).

Ponieważ jest wiele rzeczy, których ułatwić nie można, ale które chęć ucznia sama sobie ułatwi (Ep. 14, 3, 17 — 18), a wiele też takich, które się wydają trudnemi, dlatego, że się nie odważamy do nich zabrać (Ep. 18, 1, 36) więc wiele zależy na tem, aby nauczyciel potrafił wzbudzić odwagę i ochotę w uczniach. Nie ma bowiem niczego, co by się osiągnąć nie dało ochocie i wytrwałości: dęby jakbądź krzywe, belki spaczone prostuje gorąco i zamienia na to, czego nam potrzeba: o ileż łatwiej da się nagiąć umysł gibki i podatniejszy niż wszelki płyn (Ep. 5, 10, 6). W prawdzie umysły tępe lub do złego przyzwyczajone długo potrzeba z rdzy przyzwyczajenia wycierać (Ep. 15, 3, 36), gdyż nie nie pomoże dawać nauki, dopokąd się nie usunie przeszkód stawianych naukom (Ep. 15, 3, 38) i nie można myśleć o prędkim osiągnięciu celu zwłaszcza bez systematycznego postępowania — ale wytrwałe a powolne, systematyczne postępowanie niezawodnie doprowadzi do celu (Ep. 18, 5, 2). Tak często nauczyciel cierpliwem poprawianiem błędów, przypominaniem słów zapomnianych doprowadzi ucznia do tego, że rzecz całą poprawnie odda (De benef. 5, 25, 6). Tak matki

mimo płaczu i oporu owijają pieluchami i poduszkami słabe członki niemowląt, aby rosły prosto; następnie mimo oporu nawet używając postrachu uczą je rzeczy potrzebnych; dalej śmiałego młodziana przemocą zaprawiają do prostoty, wstydlivosti, obyczajności; nawet już dojrzałych i własnowolnych w razie oporu przemocą zmuszają do użycia środków leczniczych w chorobach (De benef. 6, 24, 1). W tym względzie musi nauczyciel pamiętać, że rolnik mimo nieurodzaju sieje, a żeglarz mimo rozbicia się puszcza się znowu na morze (Ep. 11, 2, 1), a przede wszystkim, że dłuższego czasu potrzeba na rozwiązanie zadania danego niż na jego zadanie (Ep. 5, 7, 1).

Czasem do wzbudzenia odwagi i ochoty a raczej pilności wystarczy sama powaga nauczyciela (15, 2, 27).

Ponieważ jednak wiemy, że ciągłą pracą bez wytchnienia sprowadza się pewne osłabienie i stępienie umysłu (Dial. 9, 17, 5) i nie można go w tem samym nateżeniu ciągle utrzymać (Dial. 9, 17, 4), lecz trzeba go rozrywać żartami i rozweselać, gdyż już dawni prawodawcy ustanowili uroczystości, aby zmuszać ludzi do bawienia się i wesołości (Dial. 9, 17, 7), więc należy dawać umysłom wypoczynek, gdyż potem odświeżone, z nowymi siłami zabierają się do pracy (Dial. 9, 17, 5). Konieczną rzeczą będzie też urządzać przechadzki, a nawet dłuższe wycieczki, aby umysły na wolnem powietrzu przez wdechanie czystego powietrza wzmacniały się i potężniały (Dial. 9, 17, 8)

Nadewszystko nie należy przedsiębrać nauki po jedzeniu (Ep. 15, 2, 20).

Na utrwalenie wiadomości wpływa też wplatanie wierszy w przedmiot nauki, lub nawet ujęcie jej w formę krótkiego wierszyka (Ep. 18, 5, 9).

Nauczyciel powinien przytem ciągle mieć to na względzie, że nikt bez pomocy nie może się z głębin wydobyć (Ep. 5, 12, 2) i przeciwnie, że zasiewy bujne wylegają i gałęzie bujne łamią się od swego ciężaru przed dojrzaniem owoców (Ep. 4, 10, 4).

Rozumie się samo przez się, że nauczyciel ma naukę ułatwiać a nie utrudniać przez stawianie podstępnych pytań, które mogą ucznia mylić i nie pozwolą mu zwrócić uwagi na to, na co należy (Ep. 5, 7, 5, i 5, 8, 10). Otwarte i szczere postępowanie przystoi dobremu nauczycielowi (Ep. 5, 8, 12).

A jakżeż nazwać inaczej jak nie szaleńcem tego, który zamiast rzeczy koniecznych uczy drobiazgów zbytecznych lub nawet do niczego nieprowadzących w obec tego, że czas drogi i szybko mija a szkoda każdej chwili, jak to w późniejszym życiu widzimy (Ep. 5, 8, 12 i 9, 2). W ten sposób marnuje się ludzi, a człowiek tego czynić nie powinien (Ep. 13, 3, 30), gdyż i tak jest niezliczona ilość wrogów, którzy na każdym kroku niszczą te najpiękniejsze twory boże.

Ponieważ życie bez celu jest chwiejne (Ep. 15, 3, 46), więc najważniejszym zadaniem wychowania powinno być nadanie wychowankom takich podstaw czyli zasad moralnych, któreby całe ich życie skierowały do osiągnięcia najpiękniejszego celu t. j. życia cnotliwego. Życie zaś cnotliwe odznacza się tylko czynami moralnie dobrymi, więc wychowanek powinien być tak wychowany, żeby jego i chęci czyli zamiary i czyny były dobre (Ep. 15, 3, 57).

Skoro zaś, jak powtarza Seneka (Dial. 1, 5, 10), za Owidyusem: Początek tej drogi trudny, bo stromy — koniec zaś nie łatwy, bo spadzisty, i wymaga pewnej ręki kierownika, więc słusznie też powiada dalej (Dial. 4, 18, 2), że wychowanie moralne wymaga najstaranniejszej pilności a zarazem najobfitszej wplony, odpowiednie celowi i to ma się zacząć jak najwcześniej, gdyż podatny młody umysł jest najłatwiej ułożyć odpowiednio a z trudnością tylko dadzą się usunąć błędy w którychcheśmy, wzrosli. Że zaś w gniewie nie można dokonać wielkiego i szlachetnego (D. 3, 21, 1), dlatego przede wszystkim wychowanie moralne ma za zadanie tę wadę usunąć. W tym kierunku powinien wychowawca wcześniej zacząć działać a ostrożnie, by popędliwości nie wzniecał a zdolności nie tłumiał. (D. 4, 18, 2). Sprawa tedy wymaga starannej przezorności, bo jednakimi środkami i to co ma stłumić i to, co ma budzić, się podnieca a ich podobieństwo nawet uważnego łatwo może zwieść. (D. 2, 7, 5 i 4, 20, 1).

Na swobodzie wzmaga się odwaga, niewola ją tłumia. (D. 4, 20).

Pochwałą się zagrzewa, pokładaniem w nim dobrej nadziei umysł się zapala. ale też przez to i zarozumiałość i popędliwość się wznieca. Tak więc postępować wypada, aby w danej chwili, w potrzebie przykrócić można wodzów, lub użyć bodźca. (D. 4, 20, 1).

Nie można cierpieć nic niskiego, nic niewolniczego. Nie można nigdy doprowadzać do tego, by wychowanek musiał

o co prosić uniżenie, nie wolno nigdy pozwolić, aby się mu zdawało, że prośbą czego dostąpił, ale by wiedział, że na to zasłużył słusnością sprawy, dobrem poprzedniem postępowaniem i wynikająca stąd dobra o nim nadzieja. (D. 2, 1, 4 i 4, 20, 1)

W zapasach z rówieśnikami nie należy mu pozwolić ulegać i przez to się gniewać. Ma się potykać tylko z zażyłymi, aby przywykał do tego, żeby nie pragnął szkodzić tylko zwycięzać. Gdy odniesie zwycięstwo lub dokona czego pochwały godnego, może się chlubić ale nie radować i pysznić. Za radością bowiem idzie duma i zarozumiałość. (D. 4, 20, 1).

Rozrywek należy wychwankom dostarczać ale nie dopuszczać do próżniactwa a trzymać ich zdala od wydelikacenia. Nic bowiem nie budzi bardziej porywczosci jak wychowanie miękkie i pobłażliwe — jak to widać na jedynakach i benjaminkach. A z drugiej strony nie będzie się umiał opierać obrazie ten, któremu nigdy niczego nie odmówiono, któremu matka zawsze nie gorzkie łyzy zaraz ocierała, a gdy sprawa była z pedagogiem, czy słusnie czy nie, jemu przyznawała wygraną. Pochlebianie nie ma być wychowankowi znane. (D. 4, 20, 1).

Wychowanek ma zawsze słyszeć tylko prawdę i tylko przed nią ma drzeć, by jej nie uchybił, a zawsze ma być pełen uszanowania dla starszych. Gdy płacze i prosi, zawsze musi dostać odmowę; gdy się uspokoi, można mu pozwolić na to, o co prosił. (D. 4, 21, 8).

Na bogactwo rodziców może się patrzeć, korzystać z niego nie powinien, bo niczem na to nie zasłużył. (D. 4, 21, 8).

Fałszywy krok każdy powinien uleść skarceniu. (D. 4, 21, 9).

Przedewszystkiem pożywienie ma mieć zdrowe ale nie nadto obfite (D. 5, 9, 4), odzież niedrogą, w ogóle żyć ma jak rówieśnicy; nie będzie się oburzał, gdy się go z kim porówna, skoro się go zawsze stawia na równi z innymi. (D. 4, 20, 1 i dalej), nie będzie się potrzebował bać nikogo, gdy się jego gniewu nikt nie będzie obawiał (D. 4, 11, 3). Nie zbadanej sprawy jego nigdy nie należy prędko osądzać, — czas ją wyswietli (D. 4, 22, 2), w ten sposób przyzwyczai się oszczerstwom nie wierzyć, i nie gniewać się (D. 4, 22, 3). Łatwowierność sprowadza zawsze bardzo wiele złego (D. 4, 24, 1). Tak doprowadza się do tego, że się nie będzie rozdrażniał lada bagatelą (D. 4, 25, 1); surowego musi doznać obchodzenia się umysł tego, który ma uczuć dopiero ciężkie

uderzenie (D. 4, 25, 4). a nie dopiero żeby swą żołąć, którą ludzie wzburzyli, wylewał na rzeczy — boć nad to nie ma nic głupszego! (D. 4, 26, 3). Takiego obchodzenia doznający wychowanek, gdy zajdzie potrzeba, znajdzie przyjemność w tem, że się da piec, ranić, kaleczyć, krępować, inaczej będzie uważał prostę pokarmy za karę, pracę za męczarnię, rzutkość za nieszczęście, naukę za katusze (Ep. 8, 2, 23).

Wiele na uspokojenie umysłu gniewliwego wpłynie oddanie się nauce sztuk przyjemnych, czytaniu pieśni, muzyce (Dial. 5, 9, 1). Wiele też pomoże towarzystwo spokojnych i dobrych (Ep. 15 i 3, 66), jeśli bowiem zwierzęta dzikie przebywając z nami łagodnieją, to i u wychowanków musi się stępić wszelka szorstkość i powoli oduczą się popędliwości (D. 4, 20, 2 i De clem. 1, 17, 1 — 2) gdyż nie tylko przez dobry przykład staną się lepszymi (De clem. 1, 24, 2 — Ep. 1, 6, 5 — Ep. 3, 6, 9, Ep. 15, 2, 56 i 3, 4 i 3, 38), ale i nie znajdując powodu do gniewu wreszcie od niego odwykną (Dial. 5, 8, 3. De elementia 1, 19, 6 — 7). Przeciwnie należy od wychowanków wszelkie zgrorszenia oddalać (Ep. 5, 11, 5; 15, 2, 54; 15, 2, 55) gdyż myli się ten, kto sądzi, że rodzimy się z wadami: one później przyszły, nabyliśmy je w rozmaitych zawiązkach od otoczenia a potem w sobie rozwinęli jak chwast.

Jeżeli tą drogą nie dojdziemy do zamierzonego celu, jeśli mimo tego spostrzeżemy wady rozmaitego rodzaju, wtenczas musimy w raz z bolesnemi skutkami, dać je poznać wychowanekowi, gdyż kto nie wie, że błądzi, nie może nawet chcieć się poprawić (Ep. 3, 7, 9), musimy dalej użyć napomnienia, zwrócić uwagę na postępowanie nie godne jego, jako człowieka, jako potomka rodu szlacheckiego i sławnego, na sławę złą (Ep. 5, 6, 19 i 15, 2, 55). Gdy i to nie pomoże wypadnie się uciec do środków ostrzejszych, zwanych karą (De clem 1, 16, 2) ale rzadko, bo jakież najgorszy nawet ojciec będzie dręczył swe dzieci ciągle za najlżejsze przewinienia? jakież nauczyciel za lada jakie potknięcie się czy w czytaniu, czy w odpowiedzi zadanej deklamacyi (De clem 1, 16, 3 i 2, 7, 4), będzie ucznia odzierał ze skóry zamiast go upomnieć lub ostatecznie skarcić. Za częsta kara przeciwny wywiera skutek i im częściej za jakie przewinienia karę się wymierza, tem częściej się go dopuszczają (De clem. 1, 23, 1). Nie mniej dla panującego hańbą są częste kary, jak dla lekarza

częte pogrzeby (De clem. 1, 24, 1). Przy karceniu jednak wad w ten sposób ma się mieć na względzie to, aby wychowanka ustrzec na przyszłość od dopuszczania się przewinień, a więc aby go lub innych poprawić lub przynajmniej od przekroczeń odstraszyć (De clem. 1, 22, 1). Należy tedy zachować i miarę i stopniowanie tak co do czasu i jakości tudzież jawności kary: im kara jaka większej liczbie znana, tem więcej się zyskuje postrachu, więcej się poprawia (D. 5, 19, 2).

W Brzeżanach, dnia 29. czerwca 1904.

T. Szafran.

Wiadomości szkolne

I. Skład grona nauczycielskiego

przy końcu roku szkolnego 1904.

A) Nauczyciele przedmiotów obowiązkowych.

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Uczył przedmiotów w klasie	Tygodniowo godzin
1	Dr. Grzegorzycy Franciszek	dyrektor w VI. ran., zast. przewod. c. k. Radyszk. okr., wice- prezes Zarządu bursy pols, członek Rady miejskiej	propedeutyki filozofii w kl. VII i VIII	4
2	Baczyński Mikołaj	prof. w VIII. ran., kierownik uzup. szkoły przemysł., zawiad. bibl. rus. dla młodz, gosp. kl. IIa.	jęz łać. w kl. IIa, IVa jęz rusk. w kl. VI, VII, VIII	21
3	Bobjak Grzegorz	nauczyciel, zawiad. gabinetu przyrodnicz.	hist. natur. IIIab, Vab, VIab, fizyki IVab	18
4	Cwojdziniński Tadeusz	prof. w VIII ran zawiad. gabin. fiz. gosp. kl. VII	matematyki w kl. Vab, VIab, VII, VIII, fiz. VII, VIII.	25
5	Gierula Bronisław	zast. naucz gosp. kl. Ie.	jęz pols. Ie, IVb, matem Ie, IIab, IIIab.	21
6	Dr. Gorzycki Kazimierz	nauczyciel	przez cały rok na urlopie	—

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Uczył przedmiotów w klasie	Tygodniowo godzin
7	Herman Szymon	zast. naucz.	jęz. niemiec. Ic, IIa, IIIa, matem. Ia.	18
8	Hlibowicki Teodozy	zast. naucz.	jęz. łac. Ia, grec. IIIb, rusk. II, III.	17
9	Ks. Dr. Honorski Władysław	zast. kat. rzym. kat. kier. bursy pols.	religii w kl. I-VIII.	16
10	Karwowski Stanisław	zast. naucz., zawiad. pols. bibl. dla uczniów kl. niższych gosp. kl. IIb.	jęz. pols. Iab, IIb, geogr. hist. Iab, IIb.	19
11	Klinger Zygmunt	zast. naucz., gosp. kl. IVa.	jęz. niemiec. IIIb, IVa, VIb, VII, VIII.	20
12	Konopnicki Adam	zast. naucz.	jęz. pols. IIa, IIIab, hist. natur. Iabc, IIab	19
13	Ks. Kuziów Eliasz	zast. naucz., wikary gr. kat. paraf., kier. bursy rusk., gosp. kl. Ib.	jęz. łac. Ib, jęz. rusk. I, Vab.	14
14	Łoziński Wiktor	zast. naucz., gosp. kl. IVb.	jęz. niemiec., Ib, geogr. hist. IIIab, IVab.	20
15	Łukianowicz Aleksander	zast. naucz.	jęz. łac. Ic, IIb, geogr. Ic.	19
16	Paszczyński Adam	prof. w VIII. ran. gosp. kl. Va.	jęz. łac. Va, VIb. jęz. grec. Va, VII	21
17	Pryjma Jan	profesor gosp. kl. VIb	jęz. łac. IVb, VII. jęz. grec. VIb, jęz. niemiec. IVb	20
18	Rozumkiewicz Józef	zast. naucz. gosp. kl. Ia.	jęz. niemiec. Ia, IIb, matem. Ib, IVab.	20

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Uczył przedmiotów w klasie	Tygodniowo godzin
19	Ks. Soniewicki Michał	prof w VII rand., szambelan J. Świąt tyt radea Konsyst. zaw. bibl dla bied. uz, prezes Zarz. bursy ruskiej.	religii w kl. I—VIII. jęz. ruskiego IV.	18
20	Steiner Alojzy	prof. w VII rand, zawiad. bibl. pols. dla młodz. kl. wyż. gosp. kl. Vb.	jęz. grec. Vb. jęz. pols. Vb, VIa, VII, VIII.	17
21	Szafran Tomasz	profesor, zawiad. bibl naucz, gosp. kl. VIII.	jęz łac. VIa. VIII. jęz. grec. VIa, VIII.	21
22	Tomaszewski Stefan	nauczyciel nadzorca filii, zawiad. zbior. geogr. gosp. kl VIa	hist. w kl Vab, VIab, VII, VIII.	20
23	Tyczyński Stefan	zast naucz. gosp. kl IIIb.	jęz. łac IIIab. jęz. pols IVa, hist. geogr. IIa.	19
24	Warchoł Jan	prof. w VIII. ran. zawiad bibl. niem. dla u-zniów, gosp kl. IIIa.	jęz. grec. IIIa jęz. niemiec. Vab, VIa.	17
25	Dr. Zapała Zygmunt	zast naucz.	jęz łac. Vb, grec IVab, pols. Va, VIb.	20

B) Nauczyciel religii mojżeszowej.

1	Schnapek Mojżesz	naucz. lud. z egz. wydz.	religii mojż. w kl. I — VIII.	10
---	------------------	--------------------------	-------------------------------	----

C) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1	Eckert Ludwik	naucz. szk. lud.	śpiewu w 4 oddziałach.	4
2	Lewandowski Kalikst	naucz szk lud. z egz. wydz.	gimn. w 6 grup. rysun. w 3 oddz. kaligraf. w 2 oddz.	6 6 2
3	Łoziński Wiktor	jak wyżej	hist. kraju rodz. IIIab, IVab.	4
4	Tomaszewski Stefan	jak wyżej	hist. kraju rodzin. w kl. VIab, VII.	3

II. Zmiany w gronie nauczycieli

w ciągu roku szkolnego 1904.

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 20. czerwca 1903, l. 17656. przyznał prof Tadeuszowi Cwojdziańskiemu VIII. kl. rangi. (Pr. R. S. kr. 18. VII. 1903, l. 368)

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 23. czerwca 1903, l. 16700. zamianował zastępcę naucz. c. k. gimnazjum Franciszka Józefa we Lwowie Dra Kazimierza Górczyckiego rzeczywistym nauczycielem dla tutejszego zakładu z dniem 1. września 1903. (R. S. kr. 13. VII. 1903, l. 22902).

J. E. Pan Minister W. i O. rozporządzeniem z dnia 23. czerwca 1903, l. 653. przeniósł prof. Jana Pryjmę z c. k. II. gimn. w Przemyślu do tutejszego zakładu z dniem 1. sierpnia 1903. (R. S. kr. 22. VII. 1903, l. 21420).

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 23. czerwca 1903, l. 16700. nadał nauczycielowi c. k. gimn. w Dębicy Grzegorzowi Bobjakowi posadę w tutejszem gimnazjum z d. 1. września 1903 (R. S. kr. 27. VII. 1903, l. 21812).

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 23. czerwca 1903, l. 16700 nadał prof. tutej. zakładu Władysławowi Kucharskiemu posadę nauczycielską w c. k. IV. gimnazjum we Lwowie. (R. S. kr. 27. VII. 1903, l. 21812).

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 23. czerwca 1903, l. 16700. zamianował zastępcę naucz. tutejszego gimn. Tadeusza Pelczarskiego rzeczyw. nauczycielem w c. k. gimn. w Stanisławowie z dniem 1. września 1903. (R. S. kr. 27. VII. 1903, l. 21812).

C. k. Rada Szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 4. sierpnia 1903, l. 26123. przeniosła zastępcę naucz. tutejszego gimnazjum Jana Krochmalnego do c. k. II gimnazjum w Tarnopolu.

C. k. Rada Szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 4. sierpnia 1903, l. 26187. przeniosła zastępcę nauczyciela c. k. I gimnazjum w Kołomyi Zygmunta Klingera do tutejszego zakładu

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 24. sierpnia 1903, l. 28392. nadał prof. tut. zakładu Drowi Teodorowi Nacherowi posadę w c. k. II. gimn. we Lwowie z dniem 1. września 1903. (Pr. R. S. kr. 9. IX. 1904, l. 454).

J. E. Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 24. sierpnia 1903, l. 27113 zamianował prow. nauczyciela Stefana Tomaszewskiego rzeczywn. nauczycielem tutejszego zakładu z dniem 1. września 1903. (R. S. kr. 21. IX. 1903, l. 31930).

J. E. Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 12. września 1903, l. 30064. udzielił nauczycielowi Drowi Kazimierzowi Górczykiemu urlopu dla poratowania zdrowia do końca stycznia 1904. (R. S. kr. 30. IX. 1903, l. 35545).

C. k. Rada Szkolna kr. rozporządzeniem z dnia 8. sierpnia 1903, l. 21944. przeniosła zast. nauczyciela tuł gimnazjum Bronisława Kryczyńskiego do c. k. gimn. V. we Lwowie.

C. k. Rada Szkolna kr. rozporządzeniem z dnia 27. sierpnia 1903, l. 29940. przeniosła zastępcę nauczyciela Wiktora Łozińskiego z c. k. II. gimn. w Przemyśle do tutejszego zakładu.

C. k. Rada Szk. kr. rozporządzeniem z dnia 18. września 1903, l. 34281. zamianowała kand. stanu nauczycielskiego Stefana Tyczyńskiego zastępcą naucz. w tutejszym zakładzie.

G. k. Rada Szk. kr. rozporządzeniem z dnia 18. września 1903, l. 31143. przyznała prof. Alojzemu Steinerowi piąty dodatek pięcioletni od 1. września 1903.

C. k. Rada Szk. kr. rozporządzeniem z dnia 2. października 1903, l. 35246 zamianowała kand. stanu nauczycielskiego Teodozego Hlibowickiego zastępcą nauczyciela w tutejszym gimnazjum.

C. k. Rada Szk. kr. reskrytem z dnia 10. października 1903, l. 35352. przyznała prof. Tomaszowi Szafranowi drugi dodatek pięcioletni do płacy od 1. września 1903.

J. E. Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 13. października 1903, l. 17656. przyznał ks. prof. Antoniemu Hochekerowi VII. kl. rangi. (R. S. kr. 30. X. 1903, l. 39531).

Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 11. grudnia 1903, zamianować najmłodsziwiej profesora tutejszego gimnazjum Dra Tomasza Garlickiego dyrektorem c. k. gimnazjum w Złoczowie z dniem 1. lutego 1904. (Pr. R. S. kr. 13. I. 1904, l. 3).

J. E. Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 18. grudnia 1903, l. 41384 udzielił ks. prof. Antoniemu Hochekerowi urlopu dla poratowania zdrowia do końca stycznia 1904. (R. S. kr. 9. I. 1904, l. 186).

C. k. Rada Szk. kr. rozp. z dnia 22. grudnia 1903, l. 46812. zamianowała ks. Dra Władysława Honorskiego zast. katechety obrz. rzym. kat. dla tutejszego zakładu.

C. k. Rada Szk. kr. rozporządzeniem z dnia 12 lutego 1904, l. 5506. przeniosła zastępcę nauczyciela c. k. gimnazjum w Sanoku Dra Zygmunta Zapałę do tutejszego zakładu.

C. k. Rada Szk. kr. rozporządzeniem z dnia 12. marca 1904, l. 8479. zamianowała prof. Alojzego Steinera pomocnikiem kancelaryjnym dla Dyrektora na przeciąg dwu lat od dnia 1. stycznia 1904 do końca r. 1905.

C. k. Rada Szk. kr. rozporządzeniem z dnia 1. maja 1904, l. 15762 poruczyła nadzór nad klasami umieszczonemi poza budynkiem głównym od dnia 1. stycznia 1904 do końca roku szkolnego nauczycielowi Stefanowi Tomaszewskiemu.

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 18. maja 1904, l. 16463. przeniósł ks. prof. Antoniego Hochekera, rzym. katol. katechetę tuż gimnazjum, na własne prośbę w stały stan spoczynku. (R. S. kr. 28. V. 1904, l. 18858).

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 31 marca 1904. l. 10157. udzielił Drowi Kazimierzowi Gorzyckiemu urlopu do końca b. roku szkolnego (R. S. kr. 2. V. 1904, 15513).

III. Plan nauki.

A) Przedmioty obowiązkowe.

Ponieważ nauka odbywała się zupełnie wedle planów i instrukcyi c. k. Ministerstwa W i O i c. k. Rady szkolnej kraj, przeto zamieszcza się poniżej tylko wykaz lektury łacińskiej, greckiej, polskiej, ruskiej i niemieckiej.

a) Lektura łacińska:

III. kl. Cornelius Nepos: Aristides, Cimon, Miltiades, Themistocles, Epaminondas, Pelopidas, Hannibal.

IV. kl. Caesar, Commentarii de bello Gallico lib. I, IV, VII. 1—7, 67—90. Ovidius, Metam. Cztery wieki, Deukalion i Pyrrha; Trist. własny żywot.

V. kl. Livius I; XXII. Ovid. Met. Potop, Faeton, Arachne, Niobe, Orfeusz i Eurydyka; Fast. Arion, Romulus Quirinus, Terminalia, Quinquatrus maiores; Trist. Wiosna w Tomi; Do przyjaciela.

VI. kl. Sallustius, Bellum Jugurthinum. Cicero in Cat. I. Vergilius: Buc. eel. 1. 9. Georg. Laudes Italiae; De apium ingenio atque moribus. Aen. I.

VII. kl. Cicero: De imp. Cn. Pomp., Pro Milone, Laelius. Verg. Aen. II. VII. (zerwanie układów) XI (boh. walka Kam.)

VIII. kl. Hor. Carm. I. 1, 3, 6, 8, 10, 21, 22, 24, 29, 36; II. 1, 2, 3. 14, 17, 18; III. 1, 2, 3, 5, 9, 13, 21, 28; IV. 1, 3, 5, 9.; Epod. 6, 7, 16; Sat. I. 1, 5, 9.; II. 2, 6. Tac. Germ. 1—27; Ann. I. 1—15, 72—81; II. 27—43, 53—61, 69—83; VI. 50—51.

b) Lektura grecka:

V. kl. Xen. według Chrest. Fiderera: Anab. ust. 1, 4, 5, 7, 8, 17. Cyrop. ust. 2, 6, 9. Hom. Il. I.

VI. kl. Hom. Il., II, VII, XII., XVI., XIX, XXII. Xen. Herkules na rozstajnej drodze; o wartości przyjaciół. Herod. ks. VIII.

VII. kl. Dem. Phil. I, II., III. Mowa o pokoju. Hom. Od. V., VIII, IX, XVI, XVIII.

VIII. kl. Platona Apologia, Kryton i Eutyfron. Sofoklesa Król Edyp.

c) Lektura polska:

Obok ustępów zawartych w Wypisach przeczytano częścią w domu, częścią w szkole w całości i zdawano sprawę z dzieł:

V kl. Mickiewicza: „Pan Tadeusz“.

VI. kl. Sienkiewicza: „Ogniem i mieczem“ i „Potop“;

Paska: „Pamiętniki“; Rzewuskiego: „Listopad“.

VII kl. (w szkole) Malczewskiego „Marya“; Mickiewicza „Konrad Wallenrod“, Fredry: „Śluby panińskie“ i Słowackiego „Lilla Weneda“; (w domu) Słowackiego „Balladyna“, Korzeniowskiego „Kollokacya“ i „Spekulant“ i Kraszewskiego „Powrót do gniazda“.

VIII kl. (w szkole) Mickiewicza: „Pan Tadeusz“ i Kraśńskiego: „Irydion“ (przy pomocy lektury domowej).

d) Lektura ruska:

VI. kl. I. półr. Макаровского „Наталя“; II półr. Тобилевича „Мартин Боруля“ i Н Устияновича „Страстний Четвер“.

VII. kl. I półr. Повісти Федьковича I. ч. i Ом. Огоновского „Гальшка Острожска“; II. półr. М. Макаровского „Наталя“.

VIII. kl. „Захар Беркут“ Франка.

e) Lektura niemiecka:

Oprócz ustępów zawartych w Wypisach szkolnych czytano w całości:

V. kl. Cid; Deutsche Heldensage.

VI k. Louise; Zriny.

VII kl. (lekt. szkolna): Hermann und Dorothea, Wilhelm Tell; (domowa): Goetz von Berlichingen, Egmont

VIII. kl. (lektura szkolna) Iphigenie auf Tauris, Ahnfrau (domowa) Sappho, Hamlet.

U w a g a : Uczniowie zajmowali się lekturą prywatną autorów starożytnych i nowożytnych bardzo pilnie i zdawali z niej sprawę, a szczegółowe wykazy dzieł przeczytanych przedkłada się c. k. Radzie Szk kraj. z końcem każdego półrocza.

B) Przedmioty względnie obowiązkowe.

Język ruski Nauki tego przedmiotu udzielano według planu zatwierdzonego reskr. minister. z dnia 11. maja 1903 l. 20817 ex 1902 (R. S. kr. 31. sierpnia 1903 l. 16927.) w klasach I.—V. VII i VIII. po 2 godz., w VI. 3 godz. (uczniom narodowości ruskiej po dwie godziny, a narodowości polskiej po jednej godzinie tygodniowo).

U w a g a: Uczeń którego rodzice zapisali z początkiem roku szkolnego na naukę języka ruskiego, obowiązany jest uczęszczać na nią cały rok szkolny.

C) Przedmioty nadobowiązkowe.

I. Historia kraju rodzinnego. Naukę tę wykładano w kl. III. IV, VII, przez cały rok szkolny po jednej godzinie tygodniowo; w kl. VIII w I. półr. i w kl. VI. w II. półr. po jednej godzinie tygodniowo według programu poleconego przez c. k. Radę Szkolną kraj.

2. Rysunki. I. oddział, 2 godz. tygodniowo. Stosunek rozciągłości ciał w ogóle i najważniejsze utwory geometryczne płaskie z poglądu. Uczniowie rysowali linie pionowe, poziome i ukośne, kwadrat, ośmiobok, trójkąt, sześciobok, koło, pięciobok i rozwijające się na ich tle formy, jakoteż rozety krzywolinijne, elipsę, linię owalną i wolutę na podstawie wzorów Stefanowicza i Fallenböcka. — Pojęcia tła, horyzontu i płaszczyzny stanowiska. Punkt oczny, kąt widzenia i skrócenia perspektywicznie. Rysowano linie równoległe, kwadrat, sześciąt, graniastosłup, ostrosłup, koło, stożek, walec i kulę w perspektywie z modeli; wypełnienia i rozety krzywolinijne z tablicy na podstawie wzorów Fallenböcka.

II. oddział, 2 godziny tygodniowo. Uczniowie rysowali liście stylizowane i ornamenta ołówkiem i farbami. Cień własny i rzucony, światłocien i refleks. Rysowano z modeli perspektywicznych, pojedynczo lub grupami ustawionych tudzież z natury. Własności farb, sposób ich mieszania, harmonia barwna. Nakładanie farbami.

III. oddział, 2 godziny tygodniowo. Rysowano głowy i twarze, jakoteż całe postacie ludzkie na podstawie wzorów Bague et Gerome jakoteż z natury. Cours de dessin, tudzież z odlewów gipsowych Styl grecki, rzymski, bizantyński, romański, maurytański, gotycki, renesansowy, barok i rococo.

3. Kaligrafia Na naukę tego przedmiotu uczęszczali wyznaczeni uczniowie kl I i II, w dwóch oddziałach po jednej godzinie tygodniowo.

Uczniowie pierwszego oddziału ćwiczyli się w piśmie polskim, niemieckim i ozdobnym, — Uczniowie drugiego oddziału ćwiczyli się w piśmie polskim, niemieckim, ozdobnym i okrągłym, piórem pojedynczym i dwudzielnym według wzorów pisanych na tablicy.

4. Śpiew. Nauki śpiewu udzielano w 4 oddziałach po jednej godzinie tygodniowo. a to w 2 oddziałach śpiewu niższego, a w 2 wyższego. W oddz. I. (klasa I) wykładano o elementarnych pojęciach muzyki w ogólności, o tonie, o nutach, kluczach z odpowiednimi ćwiczeniami, o gamach, i odległościach muzycznych i śpiewano z tablicy i z nut łatwiejsze melodye. W oddz. II. (klasa II, III i IV.) przerobiono w streszczeniu powyżej podany przedmiot oddziału I. a oprócz tego wykładano zasady muzyki, jak o tworzeniu skal, tonacji mol'owych i dur'owych, o transpozycyi, znakach muzycznych i sposobie ich wykonania, popierając równocześnie wykładaną teorię przykładami praktycznymi, jakoteż jedno- i kilku-głosowymi pieśniami czerpanymi z podręczników szkolnych Rudnickiego, Dietza, Hussaka, Wojnarskiego, Matiuka, Worobkiewicza i Czubskiego. W oddz. III. (Chór ruski) śpiewano tak w chórze męskim jak i mieszanym wiele dawniejszych i nowszych pieśni cerkiewnych (ruskich) różnych kompozytorów. W oddz. IV. (Chór polski) przerabiano w chórze męskim i mieszanym tak dawniejsze jak i nowe pieśni kościelne (polskie i łacińskie) z towarzyszeniem fisharmonii lub organu, z orkiestrą i a capella. Tak jeden jak i drugi chór śpiewał w niedziele i święta w cerkwi i kościele, a oprócz tego wystąpiono też połączonemi siłami parę razy w roku przy niektórych uroczystościach szkolnych i większych pogrzebach.

5 Gimnastyka. Nauki gimnastyki udzielano w 3 oddz. a 6 grupach, dla każdej grupy po jednej godz. tygodniowo.

I. oddział (kl I i II. grupa 1. i 2.) Ćwiczenia rzędowe w miejscu i z miejsca. Ćwiczenia wolne rąk, tułowia i nóg w postawie. Zwieszenia i podpory na drążku, poręczach, orczyku i kółkach; ćwiczenia na drabinach, żerdziach i linie; woltaże stopnia 1. i 2. na koniu. Skoki Gry gimnastyczne.

II oddział (kl. III i IV., grupa 3. i 4) Ćwiczenia rzędowe w miejscu i z miejsca, pochody i biegi. Ćwiczenia wolne w postawie laskami i ciężkami. Ćwiczenia 2. i 3. stopnia na przyrządach. Skoki. Gry gimnastyczne i mocowania.

III. oddział (kl. V. VI., grupa 5.; kl. VII. i VIII. grupa 6.) — Ćwiczenia rzędowe w miejscu i z miejsca, pochody i biegi, pochody ozdobne. Ćwiczenia wolne laskami, ciężkami i maczugami w postawie. Ćwiczenia na przyrządach stopnia 3. i 4. Gry gimnastyczne, mocowania i zapasy.

Plan nauki religii możeszowej

Nauki tego przedmiotu udzielano po 2 godziny tygodniowo w kl. I. i II. i po jednej godzinie tygodniowo w klasach III — VIII wedle planu naukowego wydanego przez Wys. c. k. Radę Szkolną krajową z dnia 30. sierpnia 1895 L 19.608 dla c. k. gimnazyów galicyjskich.

I kl. Historia biblijna do śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary i moralności Dekalog. Z liturgii: Modlitwa poranna i błogosławieństwa (Modlitwy stołowe) z objaśnieniami pod względem treści.

II kl. Historia biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary i moralności. Rozbiór i szczegółowe objaśnienie dekalogu. Z liturgii: Modlitwa wieczorna i błogosławieństwa przy szczególnych uroczystościach.

III kl. Historia biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. O najwybitniejszych prorokach. O trzech głównych naukach wyznania mojż i o obowiązkach względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne, wreszcie nazwy, podział i treść ksiąg Pisma św. Z liturgii: Modlitwa na sobotę, Hallel i Abinu malkenu.

IV kl. Historia Izraelitów pod panowaniem Syryi i Rzymian; upadek państwa. Bar-Kochba. Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne. Nazwa i treść pism apokryficznych Z liturgii: Modlitwa na święta; odczytanie tory i proroków przy nabożeństwie publicznem, tudzież podział nabożeństwa.

V. kl. Objaśnienie trzynastu artykułów wiary Majmonidesa. Ustawy etyczne i moralne. Wybór ustępów z Pięcioksiąg Mojżesza (według chrestomatyi Dra. Cary) z objaśnieniami pod względem treści i historii.

VI. kl. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów traktatu: „Pirke Abot” Wybór z pism proroków pierwszych (według chrestomaty).

VII. kl. Moralność i etyka na podstawie 4. 5. 6. rozdziału traktatu moralnego: „Pirke Abot” tudzież wybór ustępów z Jezajasza, Jeremiasza, Ezechiela, psalmów, Hioba, przypowieści Salomona (w porównaniu z sentencyami Pirke Abot) i treść hagiografów.

VIII. kl. Historia Żydów w diasporze z życiorysami najślawniejszych mężów, ze szczególnem uwzględnieniem historii Żydów w Polsce.

N. B. Przy nauce używano tylko podręczników polecanych przez c. k. Radę Szkolną Krajową.

Wykaz książek do nauki religii mojżeszowej na rok szkol. 1905.

Landesa Hist. biblijna część I. dla I. kl. część II. dla II III i IV kl. Modlitewnik z tłum. polskim dla I. III. i IV. Dra Taubelesa podręcznik do nauki religii, wyd. c. k. książek szkol. we Lwowie dla kl. II III i IV. Dr. Herxheimera Nauka o wierze (tłom. pol.) i Dr. Cary Chrestomatya dla V. Pirke Abot z tłum. pol. przez Bernfelda i Chrestomatya Dr. Cary dla kl. VI i VII. Dra. Kaiserlinga Historia Żydów w diasporze i Landesa Historia Żydów w Polsce dla VIII.

IV. Tematy do wypracowań piśmiennych.

a) w języku polskim.

Kl. Va. 1. Żniwo. Opis. (dom.). 2. Stosunki we dworze Soplicowskim w chwili powrotu Tadeusza Na podstawie lektury szkolnej. (szk.). 3. Szturm do Jerozolimy Na podstawie wyimku z Jerozolimy wyzwolonej Torkwata Tassa. (dom.). 4. Wojny Romulusa z sąsiednimi ludami. Na podstawie Liwiusza. (szk.). 5. Przymioty Grażyny. Na podstawie lektury szkolnej. (dom.). 6. Instytucye kapłańskie Numy Pompiliusa. Na podstawie lektury łacińskiej (szk.). 7. Pogrzeb miecznika

Rożańskiego. Na podstawie lektury „Mohorta“ W. Pola. (dom.).
8. Tok myśli w sielance Brodzińskiego p. t. Wiesław (dom).
9. Jakim sposobem Tarkwinius Priskus dostąpił władzy królewskiej w Rzymie? (Na podstawie lektury Liwiusza. (szk).
10. Powstanie pokładów węgla kamiennego. Na podstawie nauki szkolnej (dom.). 11. Potop. Na podstawie Metam: Owidego. (szk.). 12. Temistokles i Arystydes. Na podstawie nauki szkolnej. (dom.). 13. Myt o Niobie. Na podstawie Metam. Owidego. (szk.) 14. Śmierć stolnika w opowiadaniu Gerwazego. Na podstawie nauki szkolnej. (dom).

Kl. Vb. 1. Wieczór jesienny na wsi. Opis. (dom). 2. Wyjaśnić znaczenie napisu: „Przeze mnie droga do boleści grodu“ Danta „Boska komedia“. (szk). 3. Spór Horeszków z Soplicami o zamek. Na podstawie „Pana Tadeusza A Mickiewicza. (dom). 4. Opis pustyni. Na podstawie „Ojca Zadżumionych“ Jul. Słowackiego. (szk). 5. Powstanie pokładów soli kuchennej Na podstawie nauki szkolnej. (dom). 6. Bitwa Litwinów z Krzyżakami Na podstawie „Grażyny“ A Mickiewicza. (szk.). 7. Swaty. Na podstawie Wiesława Brodzińskiego. (dom.). 8. Zdobycie warowni Taochów. Na podstawie lektury greckiej. (szk.). 9. Opis zabawy na lodzie. (dom). 10. Cele polityki Peryklesa i drogi, jakimi do nich dążył. Na podstawie nauki historyi. (szk.). 11. Bitwa z Moskalami. Na podstawie „Pana Tadeusza“ A. Mickiewicza. (dom). 12. Stosunek Cyrusa do Krezusa. Na podstawie lektury greckiej (szk.). 13. Bitwa nad jeziorem Trazymeńskim. Na podstawie Liwiusza. (dom). 14. Tok myśli w kazaniu P. Skargi: „O miłości ojczyzny“. Na podstawie lektury szkolnej. (szk.).

Kl. Vla. 1. Aleksander Wielki i Hannibal. Porównanie. (dom.). 2. Kwiaty i nadzieje. Porównanie. (dom.). 3. Dla jakich przyczyn domagał się Andrzej Modrzewski równych praw w Polsce? Na podstawie lektury szkolnej. (szk.). 4. Rozwinąć myśl St. Orzechowskiego o wolności i niewoli, zawartą w „Kwinkunxie“. Na podstawie lektury szkolnej. (szk.). 5. Przez jakie stopnie przechodzi boleść J. Kochanowskiego w Trenach? (dom.). 6. Dlaczego sprawa Parysa odnosi zwycięstwo w „Odprawie posłów greckich“ J. Kochanowskiego. (szk.). 7. Skutki osłabienia władzy monarszej w Polsce. Na podstawie kazania sejmowego P. Skargi. (dom.) 8. Lud polski w sielankach Szymonowicza a Brodzińskiego. (dom.). 9. Pożar a powódź (szk) 10. Zawiazki odrębnego ustroju politycznego Anglii w porównaniu do innych państw

europejskich. Na podstawie nauki historii powszechnej. (dom). 11. Bitwa pod Artemisium. Na podstawie lektury Herodota (szk.). 12. Obraz politycznych i społecznych stosunków w Polsce za panowania Augusta III Na podstawie lektury polskiej. (dom.). 13 Wpływ Francyi na Polskę w XVIII. wieku. Na podstawie lektury polskiej. (dom.). 14. Bitwa pod Parkanami. Na podstawie „Pamiętników“ Paska (szk.).

Kl. Vlb. 1 Porównanie starości z zimą. (dom.). 2. Charakterystyka Jana Kochanowskiego. (dom). 3. Krótka Charakterystyka stronnictw politycznych pod koniec Rzeczypospolitej rzymskiej. Na podstawie nauki historii powszechnej. (szk.). 4. Morze a pustynia. Porównanie. Na podstawie podanej dyspozycji. (dom.). 5. O ile odbiły się w pieśniach Jana Kochanowskiego współczesne wypadki polityczne? (dom). 6. Działalność Maryusza w wojnie z Jugurtą. Na podstawie „Bellum Jugurthinum“ Salustego. (szk.). 7. Skutki niezgody domowej. Na podstawie kazania sejmowego P. Skargi. (dom.). 8. Treść „Walety Włoszczonowskiej“. K. Miaskowskiego. Według lektury szkolnej. (szk.). 9. W jakich cnotach każe się Birkowski ćwiczyć młodzieży? Według lektury szkolnej. (dom.). 10. Opalińskiego słowa a czyny. Na podstawie lektury szkolnej. (szk.). 11. Bitwa pod Salaminą. Na podstawie lektury Herodota. (dom.). 12. Na czem polega przystosowanie ptaków do lotu? Na podstawie nauki szkolnej. (szk.). 13. Pasek jako typ żołnierza — ziemianina XVII. w. Na podstawie lektury domowej i nauki szkolnej. (dom) 14. Stanisław August w „Listopadzie“ H. Rzewuskiego. Na podstawie lektury domowej i nauki szkolnej. (szk.).

Kl. VII. 1. Pisarze Stanisławowscy jako obywatele — patrioci. Na podstawie nauki szkolnej. (dom.). 2. Podkomorzy a Starosta. Charakterystyka porównawcza. Na podstawie komedyi J. Niemcewicza „Powrót posła“. (szk.). 3. Korzyści i szkody, wynikłe ze sporów religijnych w wieku XVI. w Europie. Na podstawie nauki historii powszechnej. (dom.). 4. Znaczenie Zakonu Krzyżackiego w dziejach wschodniej Europy. (dom.). 5. Trojaka do zguby droga: „Ciekawość łakomstwo, trwoga“ („Tukaj“ A Mickiewicza). Rozprawka. 6 Dobroczynny wpływ samotności na wykształcenie człowieka. Rozprawka (dom.). 7. Wykazać, że Malczewski stosował w poemacie „Marya“ swoje zasady: Czy struny natężone tkliwym władz wysnuciem, Tknięte ręką Nieszczęścia zabrzmiały przeczuciem? (szk.). 8. Książka może być dobrym i złym towa-

rzyszem człowieka. Rozprawka. (dom.). 9. Nauka jest ozdobą bogatego, a majątkiem ubogiego Rozprawka. (dom.). 10. O ile w tragediach J. Słowackiego, w „Balladynie“ Grabiec, a w „Lilli Wenedzie“ Ślaz, wpływają na akcję dramatu. Na podstawie lektury szkolnej i domowej (szk.).

Kl. VIII. 1. Wielkość narodu z wielkich rodzi się mężów. (dom.). 2. Obraz duszy J. Słowackiego. Na podstawie wierszy: „Smutno mi Boże“ i „Zatoka koryncka.“ Na podstawie lektury szkolnej. (szk.) 3. O ile wiek XIX. potwierdził zdanie Horacego: „Nil hominibus ardui est“. (dom.). 4. Kwestya wschodnia (turecka) w polityce Habsburgów do roku 1740. Na podstawie nauki historyi. (dom.). 5. Piotr Skarga a Hieronim Kajsiewicz jako kaznodzieje. Według nauki szkolnej. (szk.). 6. Kobiety w „Irydionie“ Z Krasińskiego. (szk.). 7. O ile „Pan Tadeusz“ odzwierciedla religijny charakter narodu? Na podstawie „Pana Tadeusza“ A. Mickiewicza. (szk.). 8. Rozwinąć i uzasadnić słowa Brodzińskiego: Koniec życia ludzkiego jest końcem dnia właśnie, Im kto szczerzej pracował, tem spokojniej zaśnie“. (szk.).

b) W języku ruskim:

Uwaga: litery ĩ drukarnia nie posiada.

Kl. Va. 1. Вигляд Бережан в часі сегорічної концентрації війська. (dom.). 2. Родинне життя Греків в VI. кн. Одисеї — на основі рускої лектури. (szk.) 3. Природа в падолисті. (dom.). 4. В який спосіб виратувала княгиня-кобзар свого мужа з неволі. На основі думи про княгиню -кобзаря. (szk.). 5. Прикмети іділлі на основі „Іділлі“ І. Франка. (dom.) 6. Борба Горацінів з Куриациями. (На осн. лат. лектури). (szk.). 7. Хід гадок в гимні Н. Устияновича: „Сотворитель“. (dom.). 8. Побут Кура в ділі Астиягеса. (На основі Киропедії). (szk.). 9. Змєст і змієсл байки: „Бодяки“. (dom.). 10. Як понимає Мартин Боруля дворянство? На основі комедії Карпенка-Кураго. (szk.). 11. Описати Руриска, прогулькове місце біля Бережан. (dom.). 12. Чого навчає нас цельпопєзка війна. На осн. ієторії (szk.). 13. Львів, яко осередок промисловий і торговельний в XV. віці. На основі шкільної лектури. (dom.). 14. Провина Ніуби і кара. (На основі Овіда). (szk.).

Kl. Vb. 1. Як перебув ученик ферні? (Лист до товариша). (dom.). 2. Опис пожежі (Образок). (szk.). 3. Яка була віра старинних Єгиптян про посмертне життя? (dom.). 4. Суд військовий. На основі „Русна вояка“ А. Могильницького (szk.). 5. Які були здобутки східних народв на полі штуки і науки. (На основі ієторії). (dom.) 6. Хід гадок в сонеті О Федьковича: „В церкві“. (szk.). 7. Село в зимі. (dom.). 8. Виказати ціхи баляди в „Лоскотарках“ Я. Щоголева. (szk.) 9. Доля турецьких невольників. (На основі ієсторичної думи: Плач

невольників на турецькій каторзі). (dom.). 10. Судьба Зіні. На основі повісті Н. Устияновича: „Страстний четвер“. (szk.). 11. Пожиток і значіне лісів. ((dom.). 12. Причини, задля яких упала політична самостійність Греків. (szk.). 13. Грім і боскавка в сьвітогляді українського народу. (dom.). 14. Фабіи Максим а М нуцій Руф. (На основі лат. лектури). (szk.).

Kl. VI. (Odd. A.) 1. Город і школа — порівнанє. 2. Яку участь мали преподобні отці: Антоній, Варлаам і Теодозій в заснуваню киево-печерського монастиря і в заведеню чернечого уставу? (szk.). 3. Осінь в приміненю до людского життя. 4. Який в плив мали Одисей і Нестор на акцію в II. кн. Іліади? 5. Перша і друга битва Русинів з Половцями — зі Слова о полку Ігоря. (szk.). 6. Чим вславились брата Філіпи? — за Саллюстієм 7. Зверхні причини розвитку старорусского письменства в другій добі українсько-рускої літератури. (szk.) 8. Сійба і жниво, образ людского життя. 9. Культурне значіне хрестних походів. (szk.). 10. Яким способом намовив Темістокль Греків до битви під Саламінною? — за Геродотом

Kl. VI. (Odd. B.) 1. Город і школа — порівнанє. 2. Зміст переказу про Кожемяку — на основі лектури. (szk.). 3. Марій і Сулля — на основі науки історії. 4. Пожитки і приємности села — на основі Sobótk-и Кохановского. (szk.). 5. Зміст уступу зі Слова о полку Ігоря п. з. „Поворот“. (szk.). 6. Пожиток з дерева. 7. Татарський напад на Русь в 1240 р. — на основі лектури. (szk.). 8. Повстанє польської держави — на основі науки краввої історії 9. Зміст і змісл II. інтермедіі Якова Гаватовича — на основі лектури. (szk.). 10. Жите — то подорож.

Kl. VII. 1. Пояснити приповідку: „І гроші ні нащо, як розум ледащо. 2. Духовий і літературний рух між Українцями по повороті Шевченка з неволі. (szk.). 3. Значіне політичної уні з 1386. року. 4. Діяльність Квітки і єго повість „Маруся“ в сьвітлі наукової критики — на основі розвідки Кулша п. з. Г.р Квітка і єго повісті 5. Хід гадок в „Великих Роковинах“ Климковича (чч. III.—VII.) (szk.). 6. Погляд Ціцерона на жите і характер Кльодія на основі бесіди „Pro Milone“. 7. Гуцульські звичаї в повісті Федьковича п. з. „Люба—згуба“. (szk.). 8. Марко Вовчок, а Олекса Стороженко яко повістярі. 9. Якими дорогами дійшла Франція за Людвика XIV. до переваги в Европі? (szk.). 10. О скілько судьба Лякоонта приспішила упадок Трої? (Вергіл. Енеїда II.)

Kl. VIII. 1. О скілько можна сентенцію: „Aut prodesse aut delectare volunt poetae“ примінити до поетичних творів Шевченка і Руданьского? 2. Хід гадок в I. оді I. кн. Торація. (szk.). 3. Пояснити гадку: „Хто не поступає наперед вертає назад.“ 4. Найважніші моменти в історії твореня австрійско-угорської монархі перед Марією Тересою. 5. Історична минувшина Руси, на основі Слова о полку Ігоря. (szk.). 6. Приватне життя старинних Іерманів — на основі Тацита „Germani-і“. (szk.). 7. Заслуга Петра Могили около піддвиження просьвіти на Руси. (szk.).

c) W języku niemieckim:

Kl. Va. Die wichtigsten Denkmäler der ägyptischen Baukunst. — Auf Grund der Lektüre. (dom.). 2. Androklos

und sein Löwe. Inhaltsangabe. (szk.). 3. Durch welche Gründe sucht die Tugend Herkules auf ihren Weg zu leiten? Auf Grund der Schullektüre. (dom). 4. Das Birkenreis. — Inhaltsangabe des gleichnamigen Lesestückes. (szk.). 5. Das Gespräch zwischen Thetis und Achilles nach dem Tode des Patroklos. — Nach Homers Ilias. (dom.). 6. Gedankengang in dem Gedichte: „Der Zauberlehrling“ von Goethe. (szk.). 7. Walthers von Aquitanien Kampf mit den Burgunden im Wosgenwald. — Auf Grund der Hauslektüre. (dom.) 8. Kriemhildens Leid und Rache. Nach der Hauslektüre. (dom.). 9. Schicksale des Lykurg. Auf Grund der Schullektüre. (szk.). 10. Entwicklung der Erdölindustrie in Galizien. Auf Grund der Lektüre. (dom.). 11. Tarquinius Superbus der letzte König von Rom. Nach Livius (dom). 12. Wo die Not am grössten, ist Gottes Hilfe am nächsten. — Im Anschlusz an das Lesestück „Die Frucht des Gebetes“. (szk.). 13. Cid's letzte Waffentat. — Auf Grund der Hauslektüre. (dom). 14. Die Kraniche des Ibykus von Schiller. Gedankengang (szk.).

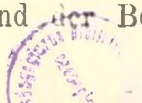
Kl. Vb. 1. Erfindungen und Entdeckungen der Phönizier. Auf Grund des Schulunterrichtes. (dom.). 2. Beschreibung des Sonnenuntergangs nach Mickiewicz „Pan Tadeusz“ (szk.). 3. Schilderung der Schlacht bei Kunaxa. Nach Xenophon. (dom.). 4. „Die Glücklichen“ von Feuchtersleben. Inhaltsangabe. (szk.). 5. Durch welche Eigenschaften zeichnete sich Kyros der Jüngere aus? Nach Xenophons Anabasis (dom.). 6. Wie wurden Philemon und Baucis für gastliche Aufnahme Der Götter belohnt? Nach Ovid. (szk.). 7. Auf welche Weise ist Siegfried von Niederlanden hörnen geworden? Auf Grund der Hauslektüre. (dom.). 8. Siegfrieds Kampf mit Brunhild. Auf Grund der Hauslektüre. (dom). 9. Durchführung der Grundidee in Schillers Ballade „Die Bürgschaft“. (szk.) 10. Lebensschilderung des berühmten Säemanns Christoph Samstag. Auf Grund der Lektüre (dom.). 11. Die Schlacht am Lacus Trasimenus. Nach Livius. (dom). 12. Vaters Heimkehr von Adam Mickiewicz. Gedankengang. (szk.). 13. Schicksale des Cid unter Sancho dem Starken. Auf Grund der Hauslektüre. (dom.). 14. Die römische Lebensweise. Im Anschlusz an das Lesestück „Altrömische Mahlzeiten“. (szk.).

Kl. Vla. 1. Telemachos bei Menelaus. (Odyssee IV). (dom.) 2. Kudruns Schicksale am Hofe des Normannenkönigs Auf Grund der Schullektüre (szk.). 3. Der Bau des Grabshügels für Patroklos und Achilles. Nach Goethe's Achilleis. (dom)

4. Abenteuer des Menelaus mit Proteus. Nach der Odyssee IV. (szk.) 5. Was verursachte den Untergang des weströmischen Reiches? Auf Grund des Schulunterrichtes. (dom.) 6. Die Wahl Gottfrieds von Bouillon zum Feldherrn der Kreuzfahrer nach Tassos Gedichte: das befreite Jerusalem. (szk.) 7. Die Bärenjagd im Herrn Thaddäus von Adam Mickiewicz. Eine Schilderung. Deutsches Lesebuch § XIV. (dom.) 8. Hektors Kampf mit Patroklos. Nach Homers Ilias. (dom.) 9. Verteidigungsrede des Dachs Grimbart. Nach Goethe. (szk.) 10. Heldentat des Mario in der Novelle „der Schiffbruch“ von Edmondo de Amicis. (dom.) 11. Der Ausflug in den Wald. Nach Vossens Louise. Auf Grund der Hauslektüre. (dom.) 12. Gedankengang in der Schillerschen Ballade „Der Graf von Habsburg“. (szk.) 13. Wie schildert Lessing den Just in seinem Drama „Minna von Barnhelm“. Auf Grund der Hauslektüre. (dom.) 14. Das Glück von Edenhall. Inhalt und Grundgedanke. (szk.)

Kl. Vlb. 1. Ovids Abschied von Rom. Nach seinen Dichtungen und der ruthenischen Schullektüre. (d.) 2. Das Feuer im Dienste der Menschheit (szk.) 3. Die Reformen der Grakchen und die historische Bedeutung derselben. (dom.) 4. Die Beratungsszene der Hegelinge. (szk.) 5. Die Kleinstadt im Herbst. (dom.) 6. Allgemeine Charakteristik der epischen Dichtung. (szk.) 7. Kaiser Tiberius. Eine Charakteristik auf Grund der Lektüre. (szk.) 8. Kurze Inhaltsangabe des Voss'schen Gedichtes Louise. Privatlektüre. (szk.) 9. Die religiösen Anschauungen Herodots. Auf Grund des Schulunterrichtes. (dom.) 10. „Der Taucher“ ist kurz zu erzählen. (szk.) 11. Welche Bestandteile soll die menschliche Nahrung enthalten? Nach der Lektüre. (dom.) 12. Der Frühling — das Auferstehungsfest der Natur (dom.) 13. Inhaltsangabe des Lessing'schen Dramas „Minna von Barnhelm“. (szk.)

Kl. VII. 1. Hildebrandslied. Ein kritischer Aufsatz. (szk.) 2. Was hat das XIX. Jahrh. der Menschheit gebracht? (dom.) 3. Die Bedeutung und der Zusammenhang der Überschriften des I. Ges. im Gedichte „Hermann und Dorothea“ (szk.) 4. Die deutsche Kunstpoesie. Ihre Entstehung u. Entwicklung bis auf das Jahr 1500. (szk.) 5. Philisterseelen. Eine Schilderung mit Zugrundlegung der Charaktere im Gedichte „Hermann u. Dorothea“. (dom.) 6. Charakteristik Goetzens von Berlichingen. (szk.) 7. Die theoretische Basis des aufgeklärten Absolutismus. Auf Grund der Besprechung. (dom.) 8. Der

Verlauf der Beratungen am Rütli (szk.). 9. Die politischen u. sittlichen Ideale der Schweizer in Schillers „Wilhelm Tell“.

Kl. VIII. 1. Wie versteht es Schiller die einzelnen Phasen des Glockenguszes mit dem bürgerlichen Leben in Zusammenhang zu bringen. (d.). 2. Das Verhalten Thoas' zur Iphigenie im I. Aufzuge. Ein Einblick in die Psychologie des Königs. (szk.). 3. Die weltgeschichtliche Bedeutung Polens. (d). 4. „Der Spaziergang.“ und „Das Lied von der Glocke“. Ein kritischer Vergleich. (szk) 5 Welche geschichtlichen Tatsachen übertragen den Schwerpunkt des öffentlichen Lebens vom Adel auf den Bürgerstand. Auf Grund der Besprechung. (dom.). 6. Worin liegt das tragische Motiv im Schicksale der Sappho. (szk.). 7. Die Schicksale und die Charakteristik Jaromirs von Eschen. (szk.).

Uwaga: Ponieważ drukarnia nie posiada czcionki β . użyto zamiast niej sz.

d) Do egzaminu dojrzałości:

1. Zadanie łacińsko-polskie: A) Taciti, Histor. III, 71-72. B) Cicer., Parad. I., do słów: id solum opinor bonum.

2 Zadanie polsko-łacińskie: Mommsen-Dziekoński, Historia rzymska, IV, 43, od słów: Nie było interesem Rzymian do słów: aby swój wpływ na Wschodzie wzmocnić i ustalić.

3. Zadanie greckie: Eurypidesa *Οροεστια*, 1131 — 61.

4. Zadanie polskie: Jakie cywilizacyjne zadanie w ciągu swego dziejowego istnienia spełniała Polska na wschodzie Europy?

5. Zadanie ruskie: Діяльність українських письменників від часу, як Петербург став осередком духового літературного руху, аж до упадку „Основи“.

6. Zadanie niemieckie: A) Die Weltgeschichte — die Lehrerin und Richterin der Menschheit.

B) Athen und Rom — zwei Stätten der klassischen Zivilisation (Ein Vergleich).

7. Zadanie matematyczne:

A). a) Znaleźć rozwiązanie rzeczywiste układu.

$$\begin{cases} 2^{x-2} + \frac{1}{4} \cdot 2^{x+y} + 2^{y-2} = 11. \\ 4^{x-1} + 2^{x-2} + 2^{y-2} + 4^{y-1} = 23. \end{cases}$$

b) Po ilu latach spadnie liczba ludności miasta liczącego obecnie 11000 poniżej 10000, jeżeli corocznie opuszcza 300 mieszk. miasto, a naturalny przyrost roczny ludności wynosi 2%?

c) Z trójkąta dane: podstawa $b = 7$ km., kąt przeciwległy podstawie $\beta = 50^\circ$ i promień koła wpisanego $e = 2$ km. Obliczyć pozostałe kąty, boki i powierzchnię.

B). a) Znaleść rozwiązanie całkowite i dodatnie układu:

$$\begin{cases} 5x + 26y + 2z = 129. \\ 2x + 30y + 5z = 151. \end{cases}$$

b) Las, zawierający $25000 m^3$ drzewa ma być wyrąbany w przeciągu 12 lat. Ile można rocznie wyrębywać, jeżeli naturalny przyrost roczny drzewa wynosi 3% ?

c) Obliczyć objętość przestrzeni zawartej między kulą o promieniu $r = 5$ dm. a styczną do niej poboczną stożka o kącie wierzchołkowym $\varphi = 56^\circ$; nadto powierzchnię tej poboczniczy.

VI. Pomnożenie zbiorów naukowych w r. 1904.

A. Biblioteka.

a) Do biblioteki nauczycielskiej.

1. Zakupiono:

Tarnowski. Wypisy polskie cz. I. Petelenz. Zoologia. Lazarewicz Słownik do Cezara. Słownik do Iliady. Fiderer Gramatyka grecka 2 egz. Sołtysik. Gramatyka łac. 2 egz. Czytanka ruska na II. kl. Ogonowski Chrestomatya. Kawecki Fizyka. Petelenz Ćwiczenia niem. na IV. kl. Winkowski Ćwiczenia greckie 2 egz. Petelenz Lesebuch na VIII. i VI kl. Semkowicz. Opowiadania z dziejów cz. I Lübker Reallexicon. Pawlicki Historia fil. greckiej t. 2. Beyer Deutsches Schulwesen. Pisma Zabłockiego. Payot Kształcenie woli. Potocki Wyspiański, Wasilewski. Nowy Konrad. Charakt literackie (Wyspiański, Żeromski, Przybyszewski). Chmielowski Estetyka Mickiewicza, Najnowsze prądy, Dramat polski. Eberhard Synonimisches Wörterbuch Zapyski Tow. Im. Szewczenka. Hruszewskij. Istorya Ukr-Rusy. Fedkowycz Poezyi 1-3.

zamówiono:

Szumło Literatura rzymska. Passendorfer Błędy językowe 2 egz. Nussbaum Szlakami wiedzy. Pilo Psychologia piękna i sztuki. Schnür-Pepłowski Z przeszłości Galicyi.

G. Hauptmann P. Schleuther. Brandes Das junge Deutschland. Eckermann Gespräche mit Goethe. Minor Goethes Faust. Hanslick Literarisches. Karpeles Heine. Fischer Hamlet. Ham-sun Neue Erde. D'Anunzio Feuer. Bölsche Das Liebesleben in der Natur Kipling das neue Dschungelbuch.

2. darowano:

Rada Szk. kr. Sprawozdanie o stanie szkół 2 egz. Czytanka ruska. Nuckowski: Początki logiki ogólnej. Akademia umiej. wied. Anzeiger. Akad.um. krakowska 12 tom. Wydz. kraj. Wiadom. statystyczne.

3. Zakład prenumeruje czasopisma:

Eos-Kwartalnik historyczny - Przegląd polski - Przewodnik bibliograf. Zeitschrift für oest. Gymnasien-Zeitschrift für d. phys. und chem. Unterricht - Muzeum - Literaturno - naukow. Wistnyk-Oester-ung. Revue-Wochenschrift für klass. Philol. Oesterr. Mittelschule-Krytyka-Oesterreich in Wort und Bild-Wielka encyklopedya illustr.-Wszechświat-Gesellschaft-Deutsche Litteraturzeitung - Studium nad historią prawa pols.-Biblioteka warszawska-Przewodnik naukowy i literacki (dodatek do Gazety Lwowskiej) Verordnungsblatt-Misyse katolickie (dar Redakcyi).

4. Do nauki historyi i geografii.

Telluryum. Mapa fizyczna austr.-węg. monar. Pichler: Austria romana-mapa i książka.

5. Do nauki filol klas. i historyi sztuki.

Cybulskiego Tabulae 12, 16, 17, 18, 10. Forum romanum. Inneres roem. Haus, In roem. Lager. Griech. Tempelweihe. Muzeum sztuki europejskiej 4 t.-Sokołowski: „Naokoło Świata” 2 tomy.

b) Do biblioteki uczniów.

1. Zakupiono.

Przyborowski Attyla. Losy Cezara, Widmo Ibrahima. Umiński: Młody jeniec ind. W kraju ludożerców. Sienkiewicz: Krzyżacy, Ogniem i Mieczem, Potop. Sieroszewski: Czukcze, Powieści chińskie. Tetmajer Hasła. Sienkiewicz: Pan Wołodjowski, Bez dogmatu, Rodzina Połanieckich, Na jasnym brzegu, Na marne, Humoreski z teki Worszyły. Pisma mło-

dociane. Kraszewski: Caprea i Roma, Poeta i świat, Stańczykowa kronika. Na cmentarzu. Chodźko: Pustelnik w Proniunach. Korzeniowski: Emeryt, Kollokacya, Tadeusz bezimienny. Gałęzowska: Błysk słońca, Po ciernistej drodze. Prus: Emancypantki. Wyspiański: Bolesław Śmiały, Kazimierz Wielki, Wyzwolenie, Legion. Ustyanowycz: Powisty 5 egz. Hryhoryewycz Na dobrodijni ciły. Hrabowycz: Marta Borecka 5 egz. Hrebinka: Czajkowskij. Cełowycz: Istoryja skita maniawsk. Franko: Zachar Berkut 5 egz. Mordowец: Opowidania. Dzwinek 1894, 1903. Dniprowa Czajka: Koza dereza. Mamin-Sybirjak: Dytiaczi opowidania. Puszkina: Bajki. Kowaliv: Na przyczkach, Rybołowu. Paczowskij: Narodni dumy 5 egz. Tołstoj: Kazki. Konyśkij: Poemy. Wowczok: Instytutka, Narodni opowidania, Dywni pryhody komacha Szekspir w powistkach. Dwi mohyli, Istoryja kuska chliba. Łukaszewycz: Sereď ówitiw. Kuczalska: Pokarana łoź. Jaroszyńska: Powistki. Wira Łebediw: Mamy. Czajczenko: Robinzon. Robinzon Kruze 4 egz. Kołessa. Pohlad na sučasnyj stan. Studyńskij: Literaturni zamitki. Bodiańskij: Kazki, Pro kozakiw, Tatar ta Turkiw. Rudańskij: Ilionajka. Wesołowskij: Na ludskim kostowyszezi. Franko: Małyj Myron. Okunewskij: Łysty z czużyny. Cehłyńskij: Kara sowisty. Łepkij. Nowa zbirka Dante. Pekło. Borowykowskij. Marusia. Fedkowycz: Twory 1-3. Łepkij: Osiń. Gorkij: Myszczany. Makarowskij. Poemy. Worobkewycz. Nad Prutom. Storozhenko: Opowidania. Kotlarewskij: Natałka-Połtawka 5 egz. Ruska istor. bibliot. t 19-21. Grimm: Deutsche Kindermärchen. Hoffmann Gullivers Reisen Märchenzauber. Barack: Wilhelm Tell Höcker: Der Ritter mit eiserner Hand. Hoffmann Otto: Andreas Hofer. Pajeken: Wunderbare Wege. Barfuss: Auf Samoa. Wägner: Deutsche Heldensagen. Hoffmann: Ausgew. Erzählungen 3 t. Heyse: Neuer Novellenschatz 24 tom.

Nadto zamówiono:

Żuławski Poezye. Rydel Poezye. Kraszewski: Chata za wsią 3 t. Gałęzowska: Spełniło się. Leśniowski: Dwaj bracia mleczni. Orzeszkowa: Bene nati. Werchratskij: Zadźmülenych bat'ko. Wachnianyn: Odokt. Skoryni. Franko: Bez praci. Dykens: Światyj weczor Niedergefäss: Der Taubstumme, Simpli-cissimus. Gerstendörfer: Durch Salzkammergut. Eine Fahrt auf der Donau. Schmid: Osteier. Der Kanarienvogel. Vergissmeinnicht. Die Feuerbrunst. Der Diamantring. Das hölzerne Kreuz.

Die Kapelle bei Wolfbühl. Das beste Erbteil. Der Edelstein. Die Blumenfreunde. Ludwig Auswanderer. Gottfried: Der junge Einsiedler. Der gute Fridolin. Hoffmann. Das bunte Buch. Lustige Erzählungen. Beck: Der Buren Heldentaten. Erlebnisse im Chinakriege. Wildorf: Karl der Grosse.

Tomasz Szafran

zawiadowca biblioteki nauczycielskiej

Ruch w lekturze domowej.

Pożyczyło z biblioteki polskiej:		ruskiej:		niemieckiej:		
z klasy	uczniów:	tomów:	uczniów:	tomów:	uczniów:	tomów:
I.	70	312	37	143	—	—
II.	74	340	28	157	—	—
III.	50	200	26	138	45	215
IV.	48	230	28	112	27	85
V.	50	400	20	70	34	111
VI.	35	104	27	81	39	110
VII.	31	64	12	35	23	67
VIII.	12	42	6	6	13	38
Razem	370	1692	184	742	181	626

A. Steiner

i S. Karwowski

zawiad. czyteln. polskiej.

M. Baczyński

zawiad. czyteln. ruskiej.

I. Warchoł

zawiad. czyteln. niem.

B) Gabinet fizyczny.

Zakupiono: 1. Baterję chromową. 2. Normalne ogniwo Daniela. 3. Opornicę zatyczkową. 4. Aparat do doświadczeń z prądami przemiennymi. 4. Potrzebne chemikalia i materiały

Tadeusz Cwojdzński.

Zawiadowca gab. fiz.

C) Gabinet historii naturalnej.

W roku szkolnym 1903|04 przybyły następujące przedmioty: A) Zakupiono: a) Tablice ścienne do nauki zoologii H. Leutemanna i Ad. Lehmann (42 sztuk). b) Geologiczne krajobrazy Zittla i Haushofera (6 sztuk). c) R. Lendenfeld & Śnieżek, Tablice anatom-zoologiczne. Tablica XIX. Szczezuja d) R. Lendenfeld & Śnieżek, Tablice do anatomii człowieka. Tablica III. Szkielet. e) Polski tekst do obu tablic. B) Prof. Ad. Konopnicki darował: Jedenaście okazów przeróbek oleju skalnego z fabryki nafty Fibicha & Straszewskiej w Lipinkach

H. Bobjak.

zaw. gab. przyrod.

D). Do nauki rysunków.

W tym roku zakupiono: Dzieła:) Adalbert Micholitsch. Der Zeichenunterricht in der III. und IV. Klasse der Mittelschule. 2) Liberty Tadd. Neue Wege zur künstlerischen Erziehung der Jugend. Modelle. Nr. 300, Koń, Nr. 1333. Kogut. Nr. 30. Głowa byka. Nr. 26. Pies chart. Nr. 27. Pies wyżeł. Nr. 1286. Ornament.

Lewandowski.

nauczyciel rysunków.

E.) Do nauki śpiewu.

Zakupiono: 1. Ochmański: Pastorałki zbiór kolęd na chór miesz. 2. Rzepko: 30 kolęd na chór miesz. 3. Stockhausen: Gesangsmethode 4. Friedlander: Chorschule. Zamówiono: Signio kolędy na chór ruski. Gall: Kolędy. Lwoff: Piśni cerkowni, Moniuszko: Sonety, Musica sacra Ed. Peters.

Ludwik Eckert

nauczyciel śpiewu

VII. Miejscowa pomoc naukowa

dla ubogich uczniów.

Stan funduszków miejscowych w zarządzie Przewielebnych XX Katechetów.

A) Ks. Dr. W. Honorzkiego		B) Ks. M. Soniewickiego.	
1) Pozostało z r. 1903	9 K. 62 h.	100 K. — h.	
2)		odsetki 20 K. — h.	
3) Z puszek (datki ucz. i prof)	20 K. 01 h.	30 K. — h.	
	<u>razem 29 K. 63 h.</u>	<u>150 K. — h.</u>	
Z tego wydano	15 K. 47 h.	50 K. — h.	
Pozostaje na rok 1905:	<u>14 K. 16 h.</u>	<u>100 K. — h.</u>	

Nadto posiada Dyrekcya następujący fundusz, zebrany częścią z dobrowolnych drobnych datków przy wpisach, częścią z innych źródeł jak:

1. Pozostałość z roku 1903	692 K. 54 h.
2. Przy wpisach na rok 1904 zebrano		204 K. 96 h.
3. Dar W. P. Rady sąd. Bilińskiego		5 K. 76 h.
4. Dar W. P. Dra. Schüssla	10 K. — h.
5. Dar J. E. X. Arcybiskupa Metropolity Józefa Bilczewskiego po ukończeniu wizytacyi kanonicznej za pośrednic- twem ks. Kanon. Prob. Soleckiego		100 K. — h.

Razem . 1013 K. 26 h.

Z tego wydano na ręce p. p. Gospodarzy klas:

1) na książki, odzież i obuwiu	623 K. 78 h.
2) na zapomogi	163 K. — h.

Razem . 786 K. 78 h.

Pozostaje na rok 1905 . 226 K. 48 h.

Fundusz ten przeznaczony na sprawienie mundurków i obuwiu, na zakupno książek szkolnych i na wsparcie uczniów, których grono uzna za najuboższych.

Dla wspierania ubogich uczniów istnieją w Brzeżanach dwie Bursy: a) Bursa im. J. Jakubowicza (polska) i b.) Bursa ruska.

a) Bursa im. J. Jakubowicza (polska)

Majątek Bursy składa się:

1. Z trzech domów. Jeden z nich parterowy, w którym mieści się kuchnia i mieszkanie osoby, zarządzającej kuchnią;

drugi również parterowy używany jako pralnia i piekarnia; trzeci zaś, główny, do którego dobudowano w r. 1894. jedno skrzydło piętrowe a w r. 1899. drugie, mieści w sobie mieszkania uczniów, refektarz, bibliotekę tudzież mieszkanie kierownika Bursy.

2. z ogrodu.

3. z kapitału żelaznego 30.000 koron.

4. z biblioteki zawierającej około 1400 książek.

Dochody czerpie Zarząd Bursy z odsetek od kapitału żelaznego, miesięcznych opłat wychowanków, stałej subwencji Świetnych Rad powiatowych: brzeżańskiej, rohatyńskiej, przemysłańskiej i podhajeckiej tudzież Świetnego Magistratu miasta Brzeżan, wreszcie z miesięcznych datków Członków i Dobrodziejów, które w roku bieżącym wynosiły 235 koron,

Bursą zarządza Wydział z 6 członków i 2 zastępców. Prezesem Bursy jest J. W. Pan Kazimierz Traczewski. marszałek Rady powiatowej, zastępcą prezesa J. W. Pan Dr. Franciszek Grzegorzcyk, dyrektor gimnazjalny, skarbnikiem W. Pan Dr. Albert Zauderer, burmistrz miasta Brzeżan.

W roku szkolnym 1903|4 utrzymywała Bursa 60 uczniów gimnazjalnych. Do klasy I. gimn. uczęszczało 22, do II 9, do III 6, IV. 8, do V. 8, do VI. 2, do VII. 5, uczniów. Za opłatą miesięczną od 10 do 35 Koron otrzymywali uczniowie mieszkanie, wikt, opał, światło, pomoc lekarską i lekarstwa w razie choroby.

Wydział składa serdeczne podziękowanie WW. PP. Drowi Albertowi Zaudererowi i Drowi Adamowi Kowenickiemu za chętnie i bezinteresowne łaskawe udzielanie pomocy lekarskiej wychowankom Bursy i W. P. Adolfowi Durstowi za opust 25% należności za lekarstwa.

Ks. Dr. Władysław Honorski

Katecheta gimn. i kierownik Bursy.

b) Bursa ruska.

W roku szkolnym 1903|4 utrzymywała Bursa ruska 50. uczniów gimnazjalnych, którzy oprócz wygodnego, suchego, w najzdrowszej części miasta położonego mieszkania i zdrowego wiktu otrzymywali także naukę śpiewu i gry na skrzypcach, pomoc w nauce, opiekę lekarską i potrzebne środki naukowe, a ubodzy uczniowie także ubranie.

Zarząd Bursy nie posiada żadnych funduszków oprócz domu murowanego, na którym cięży około 5000 koron długi: elewów utrzymuje z płacy ich rodziców (przeciętna płaca 12 kor. 36 hel. miesięcznie), z subwencji Świetnych Rad powiatowych w Brzeżanach, Rohatynie, Przemyślanach i Podhajcach, Magistratu miasta Brzeżan a nadto z ofiarności publicznej. Do szczególnych dobrodziejów Bursy należą: Dyrekcyja Tow. „Nadija” w Brzeżanach, W. P. Bazyli Jaworski, xx Hawryczo z Bubszczan i Lewiński z Rozhadowa.

Bursa stoi pod zarządem Wydziału składającego się z 7 członków, 4 zastępców i kierownika mieszkającego w zakładzie. Przewodniczącym jest od dwudziestu kilku lat Przewielebny Ks. Szambelan Michał Soniewicki, c. k. prof. gimnazyalny.

Lekarzem Bursy jest W. P. Dr. Józef Kowszewicz, lecz i inni pp. lekarze spieszą chętnie i bezpłatnie z pomocą lekarską.

Ks. Eliasz Kuziów.

kierownik bursy

VIII. Sprawa fizycznego rozwoju młodzieży.

W myśl reskryptu J. E. Pana Ministra Wyz. i Ośw. z dnia 15. września 1890. l. 19097 i Wys c. k. Rady szkolnej kraj. z dnia 17. października 1890. l. 17498, starano się popierać fizyczny rozwój młodzieży w ten sposób:

1. Nauczyciele zwiedzali mieszkania uczniów dla zbadania tychże pod względem zdrowotnym.

2. W porze zimowej urządziła Dyrekcyja dla uczniów obszerny tor łyżwiarski i schronisko wygodne, rodzaj domku wzniesionego z desek zamykanego na klucz. Przeszło 50% uczniów korzystało z toru łyżwiarskiego, zabawiając się pod nadzorem nauczycieli gimnastyki, Kaliksta Lewandowskiego i Ludwika Eckerta. W porze cieplejszej odbywały się stale gry i zabawy gimnastyczne pod przewodnictwem wyż wspomnianych nauczycieli na boisku letniem na Chatkach, na boisku Tow. gimn. „Sokół” a czasem w Ruryskach Dyrekcyja zakupiła dla młodzieży różne przybory do gier, jak piłki duże nożne, piłki małe, palestry.

3. W porze letniej kąpali się uczniowie w stawie brzeżańskim bez żadnego ograniczenia. Dyrekcyja postarała się u Zarządu pływalni wojskowej o pewną ilość biletów nauki

pływania dla uczniów ubogich, nie mogących złożyć taksy przepisanej.

4 Jazda na bicyklach rozpowszechnia się coraz bardziej wśród młodzieży gimnazjalnej. Niektórzy uczniowie mają własne rowery, niektórzy zaś ćwiczą się w jeździe na wypożyczonych. Początkującym udzielają chętnie nauki i wskazówek nauczyciele gimnastyki.

5. Oprócz wycieczek większych — uczniów całego zakładu — do Raju, gdzie na grach i zabawach spędzali wesoło całe popołudnia, urządzali pp. Gospodarze klas i inni nauczyciele z uczniami na wiosnę i w lecie, o ile pogoda sprzyjała, dość częste wycieczki do pobliskich lasów częścią w celach naukowych, częścią dla przyjemności. Ponieważ gimnazjum nie ma ani ogrodu, ani placu osobnego, ani podwórza, przeto muszą uczniowie w czasie przestanku zadowalniać się używaniem ruchu na ciasnych korytarzach. Natomiast uczniowie pięciu klas, umieszczeni w budynku szkoły ludowej, spędzają przerwy na placu miejskim, za budynkiem położonym, pod nadzorem nauczycieli, oddając się różnym zabawom.

W czasie Zielonych świąt według obrz. gr. katol. (28-30 maja) odbyli uczniowie różnych klas z profesorem A. Steinerem, T. Szafranem i Tyczyńskim za zezwoleniem c. k. Rady szkolnej kraj. wycieczkę do Krakowa. Po drodze zwiedzili kopalnię soli w Wieliczce przy oświetleniu I klasy. Jeden z urzędników tamtejszych oprowadzał ich i udzielał objaśnień. W Krakowie gościnnie podejmowani zwiedzili pamiątki dawnej stolicy i dzieła sztuki: Wawel, groby królewskie, Skałkę, Muzeum narodowe, Pałac sztuki, Muzeum Czartoryskich, Sukiennice, Uniwersytet, Bibliotekę Jagiellońską, Gabinety zoologiczny i fizyczny, Teatr, Kopiec Kościuszki, Park Jordana, Planty, Kościół Maryacki, Bożego Ciała, Św. Wojciecha, Kościół OO. Franciszkanów, Dominikanów, Św. Anny, Św. Krzyża i inne.

Podobna wycieczka odbyła się w czasie tym samym pod przewodnictwem nauczyciela Z. Klingera do Podhorzec. Po drodze zwiedzono zamek w Złoczowie i fabrykę papieru w Sasowie.

Wszystkim, którzy chętnie wspierali radą i pomocą naszych uczniów, składa Dyrekcyja na tem miejscu szczerę podziękowanie.

6. Nauki gimnastyki udzielał cały rok nauczyciel tut. szkoły lud. K. Lewandowski w sali Tow. gimn. „Sokół”

Na urządzenie zabaw złożył każdy uczeń, z wyjątkiem najuboższych, po 1. kor. w myśl rozp. J. E. P. Ministra W. i O z dnia 15. października 1893. do l. 18830. i Wys. c. k. Rady szk. kraj. z dnia 15. kwietnia 1894. l. 7912. Z funduszu zebranego z tych datków uiszczono należność za wynajęcie miejsca, zakupiono niektóre przybory do zabaw, urządzono tor. łyżwiarski na stawie i pokryto drobne wydatki połączone z urządzaniem gier i zabaw podczas wycieczek, reszty zaś użyje się częścią na dalsze zakupno przyborów, częścią na opłacenie nauczycieli zabaw.

IX. Wazniejsze rozporządzenia Władz szkolnych.

1. C. k. Rada Szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 31. sierpnia 1903. l. 16927 poleca udzielać nauki języka ruskiego jako względnie obowiązkowego w gimnazyach polskich według nowych planów, zatwierdzonych reskryptem J. E. Pana Ministra W. i O. z dnia 11. maja 1903 l. 20817.

2. C. k. Rada Szkolna krajowa ogłasza okólnikiem z dnia 11. września 1903. l. 17925, że J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 23. maja 1903 l. 17541 zezwolił, aby abiturycenci, którzy przy egzaminie dojrzałości w terminie jesiennym nie uczynili zadość wymaganiom z jednego przedmiotu, powtórzyli egzamin z tego przedmiotu przy końcu stycznia następnego roku Rada Szkolna krajowa może przypuszczać w wypadkach uwzględnienia godnych na osobno wniesioną, należycie uzasadnioną prośbę do powtórnego egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu także tych kandydatów którzy okazali przy egzaminie dojrzałości w poprzednim terminie letnim niedostateczny postęp z jednego przedmiotu a w najbliższym terminie jesiennym nie zdali egzaminu poprawczego z tegoż przedmiotu.

3. J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 21. sierpnia 1903 l. 28852 zarządził, ażeby po każdej godzinie nauki szkolnej nastąpiła przerwa, po dwóch godzinach dłuższa. (Okólnik c. k. Rady Szkolnej krajowej z dnia 11 września 1903 l. 30815).

4 C. k. Rada Szkolna krajowa okólnikiem z dnia 17. września 1903 l. 32797 ogłasza rozporządzenie J. E. P.

Ministra W. i O. z dnia 2. września 1903 l. 29359, że cenzury, otrzymane przy egzaminie z religii, historii naturalnej i propedeutyki filozoficznej, zatrzymują swą ważność nawet w tym wypadku, jeżeli egzamin dojrzałości odbywa się nie w tym zakładzie, w którym składano egzamin z powyżej wymienionych przedmiotów.

5. Prezydyum c. k. Rady Szkol. krajowej wydaje okólnik z dnia 3. grudnia 1903 l. 606 w sprawie założenia Muzeum Szkolnego we Lwowie.

6. C. k. Rada Szkolna krajowa reskrytem z dnia 24 grudnia 1903 47016 wydała rozporządzenie, że poprawcze egzamina dojrzałości odbywać się będą począwszy od egzaminów przy końcu roku szkolnego 1903|4 w tych samych zakładach, w których odbywał się egzamin cały a mianowicie tak egzamina poprawcze w terminie powakacyjnym, jakoteż egzamina poprawcze w terminie styczniowym. Termin egzaminów poprawczych ogłaszać będzie c. k. Rada Szkolna krajowa.

Kandydaci, którzy uzyskali pozwolenie składania egzaminu poprawczego po wakacyach, mają się zgłosić do Dyrekcji zakładu, w którym składali cały egzamin, przynajmniej na trzy dni przed terminem; nie potrzebują w tym celu wносить podania do c. k. Rady Szkolnej krajowej.

Również nie potrzebują wносить podań do c. k. Rady Szkolnej krajowej ci kandydaci, którzy składali cały egzamin dojrzałości w terminie wrześniowym i zostali przypuszczeni do egzaminu poprawczego w styczniu.

Natomiast ci kandydaci, którzy składali egzamin poprawczy po wakacyach i chcą poddać się ponownemu egzaminowi poprawczemu w miesiącu styczniu, winni wносить podania do c. k. Rady Szkolnej krajowej najpóźniej do końca grudnia każdego roku.

Przy wszystkich egzaminach poprawczych z języków i z matematyki obowiązani są kandydaci wykonać pracę piśmienną.

Przy egzaminach poprawczych we wrześniu jako też przy poprawczych egzaminach w styczniu może przewodniczyć Dyrektor zakładu.

7. C. k. Rada Szkolna krajowa wydaje okólnik z dnia 8. stycznia 1904. l. 479 w sprawie egzaminu wstępnego do klasy I.

8. C. k. Rada Szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 9. stycznia 1904. l. 48806. ustanowiła dla okresowych klasyfikacyi w I. półroczu terminy około 20. października, 10. grudnia i z końcem półrocza; w II. półroczu około 20. marca, 10. maja i z końcem roku.

9. J. E. P. Minister W. i O. poleca reskryptem z dnia 24. lutego 1904 l. 6404 starać się o urządzenie jak najczęściej wycieczek i szerzyć zamiłowanie do gier i zabaw między młodzieżą (Okólnik c. k. R. S. kr. z dnia 19. marca 1904 l. 8782).

X. Statystyka uczniów.

(Cztery drobne oznaczają uczniów prywatnych).

	IX 1 a s a																Razem
	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.	VIII.			
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b					
I. Liczba:																	
Z końcem roku szk. 1903	43	43	52	49	49	51	45	40	38	39	32	27	49	28	630		
Na początku roku szkolnego 1904, przyjęto	50	46	53	51	50	55	47	44	42	38	36	36	50	33	677		
W ciągu roku szkolnego przybyło	1	1	2	2	5	1	1	1	2	1	2	—	1	—	20		
W ogóle zatem przyjęto do zakładu	51	47	55	53	55	56	48	45	44	39	38	36	51	33	697		
Między tymi było przyjętych z obcych zakł. mianowicie: a) z klasy niższej	41	37	2	2	5	1	2	1	1	1	2	1	—	—	134		
b) powtarzających klasę	3	1	—	—	2	2	—	1	1	—	1	—	—	—	12		
Ponownie przyjętych a) z klasy niższej	—	—	49	47	46	44	46	39	40	36	31	33	39	32	452		
b) powtarzających klasę	7	9	4	4	2	9	—	4	2	2	4	2	12	1	69		
W ciągu roku opuściło zakład	4	3	5	4	2	4	2	2	4	2	—	1	4	—	42		
Liczba uczniów z końcem roku 1904	47	44	50	49	33	52	46	43	40	37	38	35	47	33	655		
Między tymi było a) uczniów publicznych	43	42	41	44	50	52	44	42	38	35	38	35	47	33	632		
b) uczniów prywatnych	4	2	6	1	3	—	2	1	2	2	—	—	—	—	23		
2. Miejsce urodzenia: (ojezyczna) Z Brzeżan	8 ²	11	10	12	9 ¹	6	3	8	8 ¹	6	3	7	7	6	111 ⁴		
Z powiatu brzeżańskiego	5	11 ¹	7	4 ²	10	12	9	6 ¹	5 ¹	6	4	7	9	4	104 ³		
Z " podhajeckiego	6	7 ¹	4	7	5	14	4	4	5	4 ¹	3	8	5	8	91 ²		
Z " przemyskiego	—	2	2	2	2	2	2	3	2	—	4	1	4	2	28		
Z " rohateńskiego	9	4	5	6 ¹	4	6	4	4	4	4	4	3	6	—	75 ²		
Z innych powiatów Galicyi	14 ²	7	14	13 ³	12	19 ³	15	14	12	14 ¹	20	9	14	12	2 ¹ 4 ¹⁰		
Z Bukowiny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6		
Z Królestwa Polskiego	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	2		
Z Rosyi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
Razem	43 ³	42 ²	41	44 ⁶	48 ¹	50 ³	44 ²	42 ¹	38 ²	35 ²	38	35	47	33	632 ²³		

	IK I a S a																		Razem
	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.	VIII.					
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b							
3. Język ojczysty: Polski	35 ³	28 ²	26	29 ³	20 ¹	34 ³	29	35 ²	14 ¹	32 ²	22 ²	14	31	27	409 ¹⁹				
Ruski	8 ¹	14	15	11 ¹	22	16	23	8	26	6	13	7	16	6	212 ²				
Niemiecki	—	—	—	4 ²	—	—	—	1	2	—	—	4	—	—	11 ²				
Razem	43 ³	42 ²	41	44 ⁶	48 ¹	50 ³	52	44 ²	42 ¹	38 ²	35 ²	38	47	33	632 ²³				
4. Wyznanie: Katolic. obrz. łacińskiego	22 ²	15 ¹	16	22 ¹	12	23 ¹	16	23	10	21	14 ¹	21	8	11	253 ⁴				
" greckiego	11 ¹	14	15	10 ¹	22	16	21	9	22	6	13	7	21	6	209 ²				
" ormitańskiego	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	4				
Ewangelickiego (menonici)	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	3	—	—	10				
Mojżeszowego	10 ¹	12 ¹	10	12 ⁴	13 ¹	11	14	10 ²	10 ¹	11 ²	7 ¹	6	9	14	155 ¹³				
Karaickiego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	1				
Razem	43 ³	42 ²	41	44 ⁶	48 ¹	50 ³	52	44 ²	42 ¹	38 ²	35 ²	38	47	33	632 ²³				
5. Wiek uczniów: 11 lat	9 ²	6 ²	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 ⁴				
12 "	11 ¹	12	7	13 ⁴	2 ¹	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 ⁶				
13 "	9	9	13	15	15	6	6	—	—	—	—	—	—	—	71				
14 "	5 ¹	10	6	10 ¹	7	11 ¹	9	9	4	—	—	—	—	—	71 ³				
15 "	7	3	5	4	13	10	17	12 ¹	5 ¹	8	8	—	—	—	92 ²				
16 "	2	2	1	2 ¹	8	6 ¹	13	12 ¹	10	12 ¹	7 ¹	3	—	—	83 ⁵				
17 "	—	—	—	—	3	12 ¹	4	2	9	4	9	11	3	—	71 ¹				
18 "	—	—	—	2	—	4	3	5	5	6 ¹	5	4	9	6	55 ¹				
19 "	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	5	10	11	4	43				
20 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1 ¹	12	10	7	37 ¹				
21 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	8	6	24				
22 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	7				
23 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4				
24 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4				
25 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4				
Razem	43 ³	42 ²	41	44 ⁶	48 ¹	50 ³	52	44 ²	42 ¹	38 ²	35 ²	38	47	33	632 ²³				

IK 1 a S a

6. Według miejsca pobytu rodziców :

	I.			II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.	VIII.	Razem
	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b			
miejsowych	16 ³¹	17	16	20 ²	12 ¹	18 ³¹	16	15	11	18 ¹	16	12	6	17	10	220 ¹⁰
z powiatu brzezańskiego	6 ¹	5	5	4 ²	11	11	10	5 ¹	6	3 ¹	6	7	10	5	3	98 ⁶
z " podhajeckiego	4	7 ¹	3	6 ¹	9	5	11	2	7	8	3 ¹	5	6	6	9	91 ³
z " przemyslańskiego	1	2	1	2	2	1	1	4	3	2	—	—	—	4	2	26
z " rohateńskiego	10	5	5	9 ¹	8	6	6	4	9 ¹	4	3	2	5	6	1	83 ²
z innych powiatów Galicji	6	5	11	3	6	9	8	14 ¹	6	3	7 ¹	10	8	9	8	113 ²
z Bukowiny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
z poza Austrii	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	43 ¹	42 ²	41	44 ⁶	48 ¹	50 ³	52	44 ²	42 ¹	35 ¹	35 ²	38	35	47	33	632 ⁴³

7. Według stanu rodziców :

Właściciele dóbr	—	0 ¹	—	0 ¹	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	1	5 ²
Urzedników państw. i auton.	6 ²	4	5	7	5	10 ²	8	8	4	6	4 ¹	9	3	9	2	90 ⁵
Księża	—	2	—	4	1	2	1	5	5	1	1	1	3	5	—	31
Nauczycieli	7	1	1	3	2	3	2	3	4	4	4	2	1	1	—	38
Lekarzy	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	5
Adwokat. i Notaryuszów	—	—	1	0 ¹	—	1	—	—	1	1	1	2	1	1	1	10 ¹
Wojskowych	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Dzierżawców	1	1 ¹	—	0 ²	1	3	—	—	1	1	1	3	1	—	2	15 ³
Onychal. przyw. i dyetar.	5 ¹	3	3	7	6	3	5	8	2	4	5	6	2	3	6	68 ¹
Kupców i przemysł.	5	10	8	9 ¹	7 ¹	6	6	8 ²	5 ¹	9 ²	5 ¹	4	4	14	8	108 ⁵
Właściciele realności	—	—	—	0 ¹	1	2	2	2	4	1	1	4	—	1	5	20 ¹
Zemieszniaków	9 ¹	4	7	4	3	7	7	6	6	4	5	2	5	—	3	71 ¹
Wiesniaków	8	7	13	5	19	8	20	6	6	5	6	3	14	7	3	126
Slug rządowych	2	9	2	4	2	2 ¹	3	2	3	—	3	—	1	2	—	37 ¹
Slug przyw. i zarob.	—	1	—	1	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	5
Razem	43 ¹	42 ²	41	44 ⁶	48 ¹	50 ³	52	44 ²	42 ¹	38 ²	35 ¹	38	35	47	33	632 ⁴³

K K I a s s e e

	I		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.	VIII.	Razem	
	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b	a				b
8. Klasyfikacja: a) z końcem roku 1904																
stopień I. z odnaczeniem	4 ¹	4	5	4 ¹	4 ¹	3	7	3	2	4	2	2	2	1	54 ²	
" I	29 ²	29 ²	27	33 ¹	31 ¹	36 ¹	34 ¹	30 ¹	29 ¹	33	33	22	33	3 ¹	169 ^{1/2}	
Do egzaminu poprawczego przeznaczono	2	3	1	2	4	5	3	3	3	1 ²	8	8	6	—	51 ²	
stopień II.	5	3	4	2	5	3	1 ¹	1	1	2	2	2	1	—	35 ¹	
" III.	3	3	1	3	2	1	—	1	2	—	1	1	2	—	20	
Nie klasyfikowano	0 ¹	—	—	0 ¹	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 ¹	
Razem	43 ²	42 ²	41	44 ⁵	48	50	44 ²	42 ²	38 ²	35 ¹	38	35	47	33	632 ²	
b) Uzupelnienie do roku szkol. 1903:																
Egzamin poprawczy składać pozwol.	6	6	6	6 ¹	3	5 ¹	5	2 ¹	4 ¹	3 ¹	5	5	1 ¹	—	76 ⁵	
Złożyło egzamin	5	5	5	6	3	5 ¹	5	2 ¹	4	3 ¹	2	5	12	—	67 ⁵	
Nie złożyło egzaminu	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	—	9	
Ostatni wynik klasyfikacji za rok 1903																
Stopień I. z odnaczeniem	3 ¹	4	3	1	5	2	1	2	4	1	1 ¹	2	2	4	3 ^{1/2}	
" I.	31 ¹	28 ¹	27	38 ¹	39	40 ¹	37 ¹	35 ¹	28 ²	33 ¹	22	24	30	23 ¹	477 ^{1/2}	
" II.	7	5	7	6 ¹	3	2	3	2	1	3	7	1	11	—	61	
" III.	2	5	5	1	1	3	1	—	3	1	1	—	6	—	3 ¹	
Nie klasyfikowano	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Razem	43 ²	42 ²	43 ¹	49 ¹	48	47 ²	50 ¹	42	39 ¹	36 ²	31 ¹	27	49	27	610 ^{2/3}	
9 Opłaty szkolne:																
Opłata szkolną złożyło w I. półroczu .	29	30 ²	28	9 ¹	13 ²	12 ³	17 ¹	7 ²	10 ¹	11 ²	15	6	15	10	216 ²	
" " " " " II.	9	12 ²	4	15	18 ¹	15 ³	14	17 ²	18 ¹	5 ²	3	8	9	6	156 ²	
Od całej opłaty uwolniono w I. " . .	16	13	17	39	38	37	37	39	33	28	33	22	34	25	439	
" " " " " II.	34	30	37	29	30	35	38	26	23	34	32	35	27	88	27 477	
Opłata szkolna wynosiła w I. półroczu K.	960	960	840	390	450	450	510	270	330	390	180	180	480	300	7170	
" " " " " II.	360	420	120	600	570	540	420	570	570	210	150	90	270	180	5910	
Razem koron	1320	1380	960	990	1020	990	960	840	900	600	330	540	750	480	12.480	

8. Klasyfikacja: a) z końcem roku 1904 stopień I. z odnaczeniem

" I

Do egzaminu poprawczego przeznaczono stopień II.

" III.

Nie klasyfikowano

Razem

b) Uzupelnienie do roku szkol. 1903: Egzamin poprawczy składać pozwol. Złożyło egzamin

Nie złożyło egzaminu

Ostatni wynik klasyfikacji za rok 1903 Stopień I. z odnaczeniem

" I.

" II.

" III.

Nie klasyfikowano

Razem

9 Opłaty szkolne: Opłata szkolną złożyło w I. półroczu .

" " " " " II.

Od całej opłaty uwolniono w I. " . .

" " " " " II.

Opłata szkolna wynosiła w I. półroczu K.

" " " " " II.

Razem koron

	K K I a s a																		Razem
	I.			II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.	VIII.				
	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b						
Taksy wstępne wynosiły K.	184	8	168	168	46	21	84	168	168	84	168	168	168	102	66	698			
Datki na środki naukowe K.	103	94	92	110	106	112	96	90	88	78	76	72	72	102	66	1394			
Taksy za duplikaty świadectw szkol. K.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36			
10. Frekwencya na przedmioty względnie obowiązkowe i nadobowiązkowe	14	20	19	16	22	20	9	25	29	31	21	24	24	20	12	307			
Język ruski	—	—	—	—	—	50	4	42	—	—	38	35	35	47	—	308			
Historya kraju rodzinnego	7	2	9	8	12	4	8	4	2	1	3	2	2	—	2	73			
Rysunki	16	15	10	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69			
Kaligrafia	8	18	10	14	8	15	8	13	13	13	10	11	11	21	11	106			
Śpiew	29	15	21	18	22	23	16	11	16	15	12	7	7	20	5	245			
Gimnastyka	1	—	—	—	—	2	1	—	—	1	2	—	—	1	3	11			
II. Stypendya : a) liczba stypendystów	—	—	—	—	—	500	240	—	—	315	400	—	—	100	588	2243			
b) ogólna kwota stypend. K.	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			

XI. Kronika zakładu.

Rok szkolny rozpoczęto dnia 3. września 1903 uroczystem nabożeństwem odprawionem w kościele farnym dla młodzieży obrządku łac. i gr.-katolickiego; 4. września odczytano uczniom przepisy szkolne i zaraz rozpoczęła się nauka szkolna. Z powodu znacznej liczby uczniów podzielono klasę I. na trzy, a klasy II., III., IV., V., i VI na dwa oddziały; było więc wszystkich klas 15; klasy IIIa, III b, Va, Vb, i VI b umieszczono w skrzydle szkoły ludowej męskiej i zapewniono im odpowiedni nadzór.

Dnia 10. września i dnia 19. listopada odbyły się uroczyste nabożeństwa żałobne za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

Dnia 4. października obchodził Zakład Imieniny Najjaśniejszego Pana uroczystem nabożeństwem, odśpiewaniem Te Deum i Hymu ludu.

Dnia 10. października wzięło Grono nauczycielskie wraz z młodzieżą udział w uroczystem powitaniu J. E. X Arcybiskupa-Metropolity Dra Józefa Bilczewskiego, który wiedziony iście apostołską gorliwością przybył do Brzeżan na wizytację kanoniczną i zaraz dnia następnego, udzieliwszy Sakramentu Bierzmowania kilkudziesięciu uczniom gimnazjalnym i wielu osobom z miasta i okolicy, odprawił pontyfikalne nabożeństwo przy udziale licznie zebranego Duchowieństwa i reprezentantów Władz rządowych i autonomicznych. W nabożeństwie tem uczestniczyło całe Grono nauczycielskie.

Dnia 12. października zaszczycił J. E. X. Arcybiskup Zakład swemi odwiedzinami w towarzystwie wielu dostojników duchownych i świeckich. Dostojnego Gościa wprowadził Dyrektor do kancelaryi Zakładu i otoczony całym Gronem profesorów powitał Jego Ekscelencyę krótką przemową, w której złożył Księżciu Kościoła należny hołd z wyrazem najgłębszej czci, uległości synowskiej i przywiązania.

W przemowie swej podniósł ważność religijno-moralnego wychowania młodzieży, które w obecnej dobie najeżone wielu trudnościami, wymaga obok ciągłej troskliwej czujności niestrudzonej energii i prosił o udzielenie arcypasterskiego błogosławieństwa dla siebie i Grona nauczycielskiego do dalszej pracy około jej wykształcenia i wychowania. Potem

udał się J. E. X. Arcybiskup do młodzieży, która zebrana w największej sali szkolnej, przystrojonej na godne przyjęcie tak wysokiego Gościa, powitała Jego Ekscelencyę okolicznościowymi pieśniami i przemowami, wyrażając w nich radość z przybycia X. Metropolity do Zakładu a zarazem podziękowanie za tak zaszczytne odwiedziny, za łaskawe zbliżenie się do „maluczkich” i troskliwość o nich. Następnie przemówił Jego Ekscelencya do młodzieży z prawdziwem namaszczeniem i serdecznem ciepłem w sposób sobie właściwy zachęcając ją do gorącej wiary i bojaźni Bożej, która jest źródłem wszelkiej mądrości, oraz do pracy, w miłości wzajemnej i zgodzie, a w końcu udzielił Gronu nauczycielskiemu i młodzieży swego arcybiskupskiego błogosławieństwa.

Zaszczytne odwiedziny i niestrudzoną pracę apostołską J. E. ks. Metropolity, który na prośbę Dyrektora wpisał łaskawie Swe dostojne Imię do pamiątkowej księgi Zakładu, zachowa Grono nauczycielskie i młodzież na zawsze we wdzięcznej pamięci.

W następnych dniach zwiedzał J. E. X. Arcybiskup inne zakłady naukowe i wychowawcze; wszędzie z należną czcią witany uroczyście, okolicznościowymi przemowami kierowników i śpiewem wychowanków.

Dnia 12. grudnia odbył się w Zakładzie uroczysty poranek ku uczczeniu pamięci Adama Mickiewicza, a 19. marca podobny poranek ku uczczeniu pamięci Tarasa Szewczenki.

W dniach od 18. do 24. stycznia 1904 odbył lustracyę Zakładu c. k. krajowy Inspektor szkół J. W. P. Jan Lewicki.

Dnia 25. lutego, bawiący w naszym mieście na lustracyi c. k. Starostwa, J. E. Pan Namiestnik Dr. Andrzej Hr. Potocki przybył do gimnazjum, a powitany przez Dyrektora rozpoczął zaraz wizytacyę Zakładu, udał się do kl. II b. a następnie do VII., w których przysłuchiwał się nauce przez dłuższy czas a nawet, i to przeważnie sam, zadawał uczniom pytania. O godzinie 5. popołudniu przyjął Jego Ekscelencya Pan Namiestnik w gmachu c. k. Starostwa Grono profesorów gimnaz. z Dyrektorem na czele, który w swem przemówieniu wyraził Jego Ekscelencyi najgłębszą cześć i radość z przybycia do Zakładu oraz podziękowanie za trudy podjęte celem zbadania stanu zakładu pod względem naukowym. Następnie przemówił J. E. Pan Namiestnik do całego Grona nauczycielskiego łaskawie i z ciepłem wyrażając Swe intencye co do działalności nauczycieli, szczególnie w sprawie wychowania

młodzieży. Za tak serdeczne przemówienie do Grona podziękował Dyrektor J. E. Panu Namiestnikowi zapewniając, że słowa Jego zachęty będą dla Grona nowym bodźcem do dalszej pracy około kształcenia i wychowania młodzieży. Wreszcie na prośbę Dyrektora wpisał łaskawie Swe dostojne Imię do pamiątkowej księgi Zakładu.

W dniach od 9. do 14. maja odbył się piśmienny egzamin dojrzałości, ustny zaś w dniach od 10. do 16. czerwca pod przewodnictwem c. k. kraj. Inspektora szkół J. W. P. Jana Lewickiego.

Dnia 28 czerwca odprawiono w kościele i cerkwi żałobne nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Cesarza Ferdynanda.

W ciągu roku szkolnego przystąpiła młodzież katolicka trzy razy do św. Spowiedzi i Stołu Pańskiego i odprawiła w Wielkim tygodniu trzydniowe rekolekcyje Wielkanocne.

Prawie cała młodzież uczęszczała z własnej woli, bez nadzoru ze strony Zakładu, codziennie na nabożeństwo ranne do kościoła i do cerkwi. W uroczystości Jordanu tudzież Bożego Ciała według obrz. łać. i gr.-kat. bierze udział cała młodzież katolicka, ustawiając się podczas procesyi przed gmachem szkolnym. Uczniowie klasy VII. mają przywilej stawiania i ubierania ołtarza w bramie gmachu szkolnego, a chór śpiewa przy każdym ołtarzu do uroczystości zastósowane pieśni.

Rok szkolny zakończono 15. lipca uroczystem nabożeństwem dziękczynnem, odprawionem w cerkwi parafialnej dla młodzieży ob. łać. i gr.-kat. i odspiewaniem Hymnu ludu. Po nabożeństwie rozdano uczniom świadectwa.

Klasyfikacya uczniów

z końcem II. półrocza 1904.

(Druk grubszy oznacza stopień I. z odznaczeniem)

Klasa Ia

Klasyfikowano uczniów 43³.

Dziopiński Jerzy	Peitzer Juliusz
Finkelstein Nissan	Raciborski Roman Bronisław
Mucha Stanisław	Radecki Stanisław
Teszner Józef	Reichert Franciszek
Hr. Dzieduszycki Włodz. (pryw.)	Reichstein Mojżesz
Eustachiewicz Kazimierz	Roller Mendel
Fidler Józef	Romach Jan
Hałasa Bronisław	Sakaluk Stefan
Hermanowicz Józef Zdzisław	Sankowski Wacław
Hosumbek Stanisław	Treutler Julian
Jurczyński Romuald	Urzędowski Hieronim
Iwaśkiewicz Jan	Weinraub Leizor
Kohn Abraham	Winogrodzki Tadeusz
Korobejko Jan	Worobec Jan
Kozłowski Michał	Worobec Teodor
Kwaśniewski Seweryn	Życzyński Tadeusz
Mazepa Józef	Höchl Wilhelm (pryw.)
Michniak Roman	Kuzielówna Marya (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2,
stopień drugi otrzymało 5, stopień trzeci 3.

Klasa Ib.

Klasyfikowano uczniów 42².

Smal Franciszek	Wunsch Jakób
Szczepański Mieczysław	Argasiński Tadeusz
Wołoszynowski Włodzimierz	Beckmann Konrad

Birnbaum Osias	Medycki Józef
Blumenfeld Majer	Melnyk Justyn
Cupryk Tadeusz	Mostowy Ksawery
Czyżewski Ludwik	Nartowski Antoni
Duda Włodzimierz	Pasiewicz Kalikst
Engel Chajem	Pasiewicz Roman
Engel Dawid	Piotrowicz Michał
Frucht Izrael	Rupp Emil
Gabrusiewicz Mikołaj	Ryżewski Józef
Guła Paweł	Rzemieniecki Rudolf
Hammer Hersch	Sokołowski Kazimierz
Holtzer Stanisław	Stupnicki Jan
Klarer Markus	Zawadecki Józef
Krasiecki Jarosław	Gołąbski Roman (pryw.)
Wittlin Abraham (pryw.)	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3,
stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 3.

Klasa Ic.

Klasyfikowano uczniów 41.

Anin Aleksander	Łotocki Stanisław
Chojnacki Jan	Łoziński Władysław
Imber Berisch	Marszycki Baltazar
Osten Władysław	Melnyk Andrzej
Stefaniszyn Mikołaj	Melnyk Jan
Czarnecki Michał	Miékowski Stanisław
Czmoła Jan	Moskwa Kazimierz
Danielkiewicz Kazimierz	Pomeranz Karol
Dzundza Michał	Reis Chaim
Flaszner Moses	Rogalski Karol
Graniak Michał	Russ Salomon
Jasilkowski Tadeusz	Schwarzmann Hersch
Kalwaryjski Abraham	Stefaniszyn Klemens
Kowalski Zygmunt	Waszewski Karol
Kurz Ludwik	Wesołowski Emilian
Kwaśnica Jan	Widawski Bolesław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4,
stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci 1.

Klasa IIa.

Klasyfikowano uczniów 44^s

Cwojdzński Stefan	Limberger Władysław
Frank Tadeusz	Maćków Ludwik
Lax Gabriel	Malski Franciszek
Śledziński Kazimierz	Pańczyszyn Julian
Bydliński Edward	Rosenberg Efraim
Cichocki Stanisław	Rusiński Antoni
Czerniakowski Stefan	Sakaluk Rudolf
Czyżewski Julian	Salak Bazyli
Dydyk Eugeniusz	Sauberberg Moses
Falschberg Dawid	Sosenko Leon
Fuczek Kazimierz	Studziński Roman
Goldberg Edward	Willner Chaim
Gottfried Michał	Zauderer Mikołaj
Halberthal Bernhard	Zlatkes Leon
Haynos Wilhelm	Żukowski Jerzy
Hass Adolf	Rottenberg Edmund
Holländer Michał	Rudnicka Natalia (pryw.)
Hołowiński Jan	Bochnerówna Hinde (pryw.)
Horn Leon	Hr. Komorowski Wład. (pryw.)
Jackowski Józef	Maiblum Jakób (pryw.)
Jagoszewski Franciszek	Melzer recte Friedländer Nussen (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2,
stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 3.

Klasa IIb.

Klasyfikowano uczniów 48¹

Hawryliszyn Elias	Chrzanowski Karol
Jasiński Stanisław	Falber Adolf
Romanków Jan	Fyłyma Józef
Zatorski Józef	Gabrusiewicz Roman
Andrusyszyn Stefan	Goldberg Adolf
Ast Salomon	Goldschlag Salomon
Biłas Michał	Głuszków Józef
Boluch Jan	Hotra Jan
Brandwein Abraham	Kanczuger Isaak

Kinal Włodzimierz	Rosenmann Lippe
Kressel Elo	Semenów Aleksander
Krzyształowski Aleksander	Skulski Józef
Manacki Aleksy	Stefanowicz Kajetan
Melnyk Piotr	Tabęcki Jan
Michaśków Gabryel	Wechsler Izydor
Mielnicki Kazimierz	Widrak Konstanty
Nowicki Stanisław	Wiśniewski Stanisław
Riznyk Jan	Freyer Baruch (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4,
do egzaminu uzupełniającego z powodu choroby 2,
stopień drugi otrzymało 5, stopień trzeci 2.

Klasa IIIa.

Klasyfikowano uczniów 50³.

Ottenbreit Leonard	Łoś Jan
Pohrille Chaim	Majer Dawid
Trawiński Władysław	Paclawski Emilian
Urzędowski Rafał	Pohl Józef
Żylski Ignacy	Schätzel Tadeusz
Aksentowicz Jerzy	Schmidt Karol
Andrusiw Bazyli	Stawniczy Roman
Bartków Mikołaj	Steinfink Ozyasz
Bieykowski Antoni	Stoy Kazimierz
Biliński Władysław	Sweryda Stefan
Bojko Dymitr	Szafran Tadeusz
Cholewiński Tadeusz	Szymeczyna Karol
Chyczij Jan	Tabęcki Mieczysław
Finkelstein Wolf	Thaler Mates
Hlebowicki Stefan	Wolfarth Stanisław
Jaworski Kazimierz	Wołoszynowski Stefan
Kipa Juliusz	Wrona Izydor
Kleiner Jakób	Wrona Michał
Kurzrock Rafał	Zelniker Abraham
Lewicki Józef	Dzióbówna Aleksandra (pryw.)
Lubieniecki Mikołaj	Kipówna Marya (pryw.)
Lehkij Michał	Töpfer Jan (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5,
stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 1.

Klasa IIIb.

Klasyfikowano uczniów 52.

Dawidowicz Zdzisław
Hawryliszyn Mikołaj
Paduczak Andrzej
Anin Teodor
Bajor Marcin
Bemko Włodzimierz
Buła Teodor
Czykieta Jakób
Dorfmann Jakób
Fisch Bernard
Gereta Włodzimierz
Guła Teodor
Horn Wolf
Klecor Mikołaj
Komarzański Bazyli
Kułakowski Wojciech
Łepki Leon
Łopater Bär
Małaczyński Michał
Mannheim Leib
Mannheim Natan
Maślak Stefan

Mosora Włodzimierz
Muzyka Jan
Neumann Marcelli
Niechcaj Jan
Olijnik Bazyli
Osadca Apolinary
Panasieński Michał
Przybylski Franciszek
Redisch Mojżesz
Rojecki Bolesław
Rozmarin Tadeusz
Rottenberg Zygmunt
Schmidt Wilhelm
Skasków Józef
Sozański Bronisław
Tabak Izrael
Tureczyn Józef
Waczków Włodzimierz
Wagner Stanisław
Wyskoczil Henryk
Zieliński Karol
Życzynski Henryk

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5,
stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 1.

Klasa IVa.

Klasyfikowano uczniów 44².

Goldwurm Ire
Sheybal Tadeusz
Wereszczyński Jakób
Zwolski Stanisław
Albin Samuel
Bachmann Teodor
Bełtowski Karol
Bien Benjamin

Brodowski Karol
Chrzanowski Leonard
Cupryk Teodor
Garbaczewski Miron
Graff Mieczysław
Gutman Iro
Hałuniewicz Zygmunt
Jarymowicz Włodzimierz

Kawałkowski Bronisław	Pędracki Jan
Kessler Leon	Pędracki Kazimierz
Krajewski Karol	Połys Władysław
Kwapiński Bolesław	Popiel Alfred
Lamm Boruch	Romach Eugeniusz
Lamm Samuel	Rupp Henryk
Lubieniecki Jarosław	Sankowski Karol
Malski Józef Tadeusz	Schreiber Ludwik
Margulies Izaak	Sosenko Sofron
Mazur Feliks	Szweska Józef
Menis Józef	Zastyrzec Eugeniusz

Fadenhechtówna Mina (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4,
do egzaminu uzupełniającego 1, stopień drugi otrzymał 1¹.

Klasa IVb.

Klasyfikowano uczniów 42¹.

Kreisler Wolf	Hrywnak Andrzej
Lazarewicz Jan Eugeniusz	Hrywnak Włodzimierz
Nikodemowicz Maryan	Kasica Władysław Jan
Nyskokłon Mikołaj	Mischel Mendel
Petryszyn Orest	Mosora Miron
Schaffer Dawid	Mydlak Atanazy
Więclaw Mikołaj	Mydlak Piotr
Anderman Berl	Nawrocki Józef
Babiak Fraciszek	Piczenik Joel
Birnbaum Leisor	Pomeranz Pinkas
Bojanowski Józef	Ratycz Paweł
Bojko Piotr	Rudnicki Włodzimierz
Czernecki Antoni	Seniów Michał
Didunyk Mikołaj	Skibiński Bronisław
Filipowski Jan	Stojków Maksym
Filipowski Julian	Wagner Ignacy
Hackel Izydor Jan	Watran Jan
Hirsch Mendel	Załużny Józef
Honig Fraciszek	Margulies Herman (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3,
stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 1.

Klasa Va.

Klasyfikowano uczniów 38²

Bilyk Alfred	Lewicki Henryk
Golias Maryan	Marek Tadeusz
Weinstock Leib	Mauer Wigdor
Czapliński Edmund	Mądrzak Zygmunt
Czornobrywy Jan	Milch Aron
Ehrich Chaim	Müller Karol
Eustachiewicz Tadeusz	Piórecki Karol
Faczyński Stanisław	Podhalicz Krzysztof
Finkelstein Gabryel	Przyszlak Jan
Fischer Cudyk	Schätzel Włodzimierz
Halfter Gabryel	Schlaß Herman
Hryniewicz Julian	Szeremeta Konstanty
Jurczyński Leon	Witków Jan
Kisil Józef	Zaleski Roman
Kocowski Włodzimierz	Zamorski Włodzimierz
Krupicki Feliks	Weichert Leib (pryw.)
Leszczyński Adam	Karpówna Adela (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3,
stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 2.

Klasa Vb.

Klasyfikowano uczniów 35².

Boj Maryan	Hirsch Simson
Druks Markus	Knippel Michał
Bandler Leisor	Krzyżanowski Antoni
Bejowicz Michał	Kuderewicz Rudolf
Biliński Miron	Kuśakowski Franciszek
Błaszkiwicz Jan	Kuziów Bazyli
Cap Michał	Landmann Mojżesz
Chaburski Dymitr	Löwenthal Abraham
Curkowski Konstanty	Moskwa Jan
Dziobkiewicz Antoni	Osadca Michał
Dżułyński Cyryl	Pekalski Jan
Freund Mikołaj	Pinkowski Jan
Frosch Izrael	Ratycz Bazyli
Gottwald Władysław	Rudnicki Michał

Smółka Maryan
Tabęcki Kazimierz

Warchoł Ignacy
Wąsowicz Kazimierz

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1²,
stopień drugi otrzymało 2.

Klasa VIa.

Klasyfikowano uczniów 38.

Jaworski Kazimierz
Preis Leibisch
Szafran Stanisław
Zwolski Julian
Abend Salomon
Bachmann Arnold
Bachmann Piotr
Bleiberg Emanuel
Borkowski Zygmunt
Grzegorzyc Roman
Gwoździk Eugeniusz
Hordyński Arnold
Hrab Włodzimierz
Judenfreund Nuchim
Klim Michał
Konik Erast
Kłosowski Tadeusz
Kozioradzki Samuel

Krajewski Wiktor
Król Kazimierz
Kwaśniewski Waleryan
Lewicki Michał
Łaba Bronisław
Malowany Franciszek
Maresch Teofil
Mielnik Franciszek
Milch Jeruchim
Morgen Abraham
Moszoro Jakób
Schatzel Stanisław
Sosenko Piotr
Stadnicki Roman
Stawniczy Teodozy
Tabęcki Ludwik
Vrabetz Romuald
Wolfarth Juliusz

Zacharków Onufry

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1.

Klasa VIb.

Klasyfikowano uczniów 35.

Zarzycki Stefan
Zastyrzec Włodzimierz
Bereziuk Michał
Besen Rubin
Czajkowski Bohdan
Dołhyj Jakób
Goldberg Leo

Hajecki Włodzimierz
Hajduczek Piotr
Hajdukiewicz Eustachy
Iżak Mikołaj
Kański Bolesław
Kokowski Franciszek
Kurzrock Mendel

Kuziw Michał	Semczyszyn Piotr
Lazarewicz Włodzimierz	Szczepański Józef
Nawrocki Stefan	Teleszczuk Dyonizy
Orun Zacharyasz	Trocki Jakób
Płoszczak Kazimierz	Werhun Mikołaj

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 8,
stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 1.

Klasa VII.

Klasyfikowano uczniów 47.

Czajkowski Mikołaj	Martynowicz Józef
Holländer Edward	Mayer Ozyasz
Baczyński Euzebiusz	Milch Chaim
Baran Juliusz	Nartowski Wacław
Barzykowski Stanisław	Pawluk Mieczysław
Besen Arye	Popaca Piotr
Brubacher Alfred	Popiel Tadeusz
Brubacher Arnold	Rupp Jan
Didunyk Andrzej	Rydz Edward
Dzundza Eugeniusz	Schaffer Baruch
Hryniewiecki Jarosław	Schepper Isaak
Kiekisz Leon.	Ślipko Józef
Kosowicz Jan	Sokułski Tadeusz
Kron Izaak	Spirman Dawid
Lewandowski Mieczysław	Stoy Henryk
Mac Władysław	Uranowicz Edmund
Markiewicz Aleksander	Weissbard Kiwa
Zadorecki Kazimierz	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6,
stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci 2.

Wynik egzaminu dojrzałości.

Do egzaminu przystąpiło uczniów publicznych 33
eksternistów 2

Z tych uznano:

Za dojrzałych z odznaczeniem (uczn. publ.)	3	
Za dojrzałych (uczniów publicznych)	22	+ 1 ekst.
Do egzaminu poprawczego przeznaczono	6	+ 1 ekst.
Reprobowano na rok uczniów publ.	2	

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

Baczyński Emil	Majer Hersch (z odzn.)
Ehrlich Abraham	Maramaros Karol
Faczyński Julian	Menis Sumer
Falber Juda	Nowachowicz Zacharyasz
Finkenthal Aron Leib	Pohorilles Noach (z odzn.)
Goldschlag Peisach (z odzn.)	Pohorille Szymon
Hertman Stanisław	Raps Leon
Hołowiński Bazyli	Salpeter Leib
Jednak Antoni	Schotz Mojżesz
Karwowski Mieczysław	Skasków Grzegorz
Kenner Juda	Steiden Konstanty
Kipa Emil	Torosiewicz Klemens.
Machner Józef	Kaczurowski Michał (ekst.)

Z wymienionych zamierza udać się:

na wydział teologiczny	2
„ „ „ prawniczy	8
„ „ „ medyczny	6
„ „ „ filozoficzny	4
na politechnikę	2
do akademii górniczej	1
„ „ „ handlowej	1
do praktycznego zawodu	2

Do Rodziców i Opiekunów.

Rok szkolny 1904/5 rozpocznie się uroczystym nabożeństwem 3. września 1904.

Wpisy uczniów do gimnazjum na rok szkolny 1905 odbędą się dnia 29. 30. i 31. sierpnia. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu tylko w razie ważnych powodów może być uwzględnione.

Uczniowie zgłaszać się mają osobiście w towarzystwie ojca, matki lub opiekuna, przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza i wypełnić w dwóch egzemplarzach kartę wpisową. Uczniowie nowo wstępujący mają przedłożyć:

- a) metrykę chrztu lub urodzenia, bez której żaden uczeń nie będzie przyjęty;
- b) świadectwo szkolne tego Zakładu, w którym przedtem pobierali naukę, z potwierdzeniem Dyrekcji, że można ich przyjąć do innego zakładu;
- c) świadectwo rewakynacji, odbytej w roku, poprzedzającym wstąpienie do zakładu;
- d) świadectwo moralności za czas, w którym nie uczęszczali do szkoły.

Każdy uczeń ma złożyć przy wpisie 2 Kor. na pomnożenie środków naukowych. Nowo wstępujący płacą nadto takse wstępną w kwocie 4 K. 20 h.

Opłatę szkolną, która na jedno półrocze wynosi 30 K. mają uczniowie złożyć w I. półroczu najpóźniej 15. października; w II. półroczu najpóźniej 15. marca; uczniowie klasy I. najpóźniej 30 listopada.

O odroczenie opłaty szkolnej mają uczniowie klasy I. wniesć podania w 8 dni po wpisie, a do podania załączyć świadectwo ubóstwa, nie dawniej jak przed rokiem wystawione.

O uwolnienie od opłaty szkolnej winni uczniowie klas II.—VIII. przedkładać podania najpóźniej do 25. września i załączyć do podania świadectwo szkolne z ostatniego półrocza i świadectwo ubóstwa nie dawniej jak przed rokiem wydane.

Ponieważ nie może być rzeczą obojętną ani dla zakładu, ani dla rodziców, u kogo uczniowie mają mieszkać, przeto

zechcą rodzice i opiekunowie dowiedzieć się pierwszej w Dyrekcyi, czy miejsce, gdzie synów lub pupilów swoich umieścić zamierzają, nie należy do zabronionych.

Uczniom zamiejscowym wolno mieszkać tylko pod nadzorem tych osób, które przestrzegać będą przepisów, zawartych w Regulaminie dla odpowiedzialnych nadzorców, wydanym przez Wysoką c. k. Radę Szkolną krajową. Z tego powodu muszą osoby, przyjmujące uczniów na wikt i mieszkanie, zaznajomić się z treścią wspomnianego Regulaminu.

Rodzice, opiekunowie i nadzory domowe powinni często dowiadywać się o zachowywaniu się i postępie uczniów. Wyjaśnień odnośnych udziela Dyrektor codziennie, a nadto p. p. Profesorowie w każdą drugą niedzielę od godziny 10. do 11. w sali konferencyjnej.

Egzamina wstępne do klasy I. odbędą się w bieżącym roku w dwóch terminach t. j. 16. i 18. lipca i 1. września.

Na egzamina poprawcze przeznaczają się dni 1 i 2 września, na egzamina wstępne do klas wyższych od 9 — 15. września, i od 3 — 15. lutego do każdej klasy,

Nabożeństwo wstępne odbędzie się dnia 3. września; dnia 4. września odbędzie się wspólne nabożeństwo, a 5. września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

U w a g a : Każdy uczeń jest obowiązany nosić przepisane ubranie mundurowe.

Dr. Franciszek Grzegorzczak,

c. k. Dyrektor.

V. WYKAZ KSIĄŻEK

których używać się będzie w tutejszym zakładzie

Klasa	Religia		Język łaciński		Język grecki		Język polski		Język	
	rz. - kat.	gr. - kat.	Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Wypisy	Gramat	
I.	Katechizm większy dla szkół lud. podług ks. Deharbea opracował ks. M. Morawski Lwów 1898.	Katechizm ks. Torońskiego Lwów 1896. 3. wyd.	Samolewicz Zwięzła gramatyka języka łacińskiego wyd. 2-5 Lwów, 1903.	Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla I klasy Wyd. 2. i 3. Lwów. 1900.	—	—	Konarski Zwięzła gram. jez. polskiego Lwów, 1902.	Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla I. kl. wyd. 2. i 3. Lwów 1897.	Gramatyka ruska Kosowski Ohonowski Lwów 1903.	R
II.	Ks. Dąbrowski Historia biblijna zakonu starego. Wyd. 1-4. Stanisławów 1899	Ks. Toroński: Historia biblijna zakonu starego wyd. 2. Lwów. 1899.		Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla II. klasy wyd. 1-3 Lwów. 1903	—	—		Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla II kl. wydanie 1. i 2. Lwów 1898.		R
III.	Ks. Dąbrowski Historia biblijna zakonu nowego. Wyd. 1-3. Stanisławów 1902.	Ks. Toroński. Historia biblijna zakonu nowego Wyd. 1. i 2. Lwów 1901.	Samolewicz Sołtysik gramat. jez. łacinsk. w 7.	Próchnicki. Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. wyd. 4 Lwów. 1903. Cornelius Nepos, wyd. Patoezki-Zawilińskiego.	Fiderer. Gramatyka jez. grec. w 2. Lwów 1898	Taborski-Winkowski. Ćwiczenia greckie. Lwów. 1899.	Matecki, Gramatyka jez. polskiego szkolna, wyd. 9 Lwów. 1903.	Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla III. k. wyd. 2. Lwów 1904,	R dla III	
IV.	Ks. Jougan Liturgia kat. Wyd. 1. i 2 Lwów 1899.	Ks. Toroński. Liturgia, wyd. 2. Lwów 1898.	Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5-7. Lwów 1901.	Próchnicki. Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. wyd. 1. i 2. Caesar, Comin de bello Gall. wydanie Terlikowskiego Ovidius, wyd. Sedlmayer-Bednarski.	Fiderer Gramatyka jez. greckiego wyd. 1-2. Lwów 1898.	Taborski-Winkowski. Ćwiczenia greckie. Lwów. 1899.	—	Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla IV kl. Lwów 1900.	a) Stoecki i Cartner, Ruska Gramatyka Lwów, 1903.	Rus IV.
V.	Ks. Jougan. Katolicka dogmatyka ogólna. Lwów 1898	Ks. Toroński Dogmatyka fund. i apologetyka Lwów. 1893.		Livius. wyd. Zingerle Majchrowicz. Ovidius, wyd. Sedlmayer-Bednarski.	Fiderer Chrestomatya z pism Xenofonta. wyd. 1-3 Lwów 1902 Homera Iliada część I. wyd. Scheindler-Sołtysik.	—	Próchnicki. Wzory poezji i proz. Wyd. 1 i 2 Lwów 1900.	—	Wzory kl.	
VI.	Ks. Jougan. Dogmatyka szczegółowa. Lwów 1901.	Ks. Toroński. Dogmatyka szczegółowa. Lwów. 1895.	Sallustius. Wojna z Kateliną wyd. Linker i Klimscha-Sołtysik. Vergilius Eichler-Rzepiński. Cicero in Catil Kornitzer-Sołtysik.	Homera Iliada, część I. i II. wyd. Scheindler-Sołtysik. Herodot, wyd. Scheindler-Terlikowski. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta, wyd. 1. 2 i 3. Lwów 1902.	—	Wypisy polskie Tarnowskiego i Wójcika Część I. Wyd. 1.-3.	—	I. półr. skie II. półr. dnoji cz. I. w stniś.		
VII.	ks. Szezeklik. Etyka katolicka. Wyd. 3. Tarnów 1903.	Wappler-Piurko Etyka katolicka Lwów. 1885.	Cicero: Pro Sestio, in Verrem cato maior, Laelius, Pro Milone ed Nohl. Vergilius w. Eichler-Rzepiński.	Homera Odyseja, wyd. Jezienicki. Demostenes, wyd. 2. Wotke-Schmidt.	—	W I. półr. Wypisy polskie jak w kl. VI.; w II: półr. Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego część II. wyd. 1. i 2. Lwów 1896.	—	Wy literat. czę		
VIII.	Ks. Jougan. Historia kościoła katolickiego Wyd. 1. i 2. Lwów 1900.	Wappler-Stefanowicz. Historia chrześ. kat. Cerkwi. Lwów. 1886.	Horatius, wybór pism. wyd. J. Dolnieki i St. Librewski. Tacitus Germania i Libri ab excessu Divi Augusti wyd. Muellera.	Plato, Apologia, wyd. Christ-Lewicki Euthyphron (wyd. Teubner.) Sofokles. Elektra wyd. Schubert-Majchrowicz Homera Odyseja. wyd. Jezienicki.	—	Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego, część II. wyd. 1. i 2. Lwów 1896.	—	staro r		

SIĄŻEK SZKOLNYCH

w tutejszym zakładzie w roku szkolnym 1905.

Język polski		Język ruski		Język niemiecki	Geografia	Historia	Matematyka	Nauki przyrodnicze		Proped. filozof.
Wypisy	Gramat	Wypisy	historia nat.					fizyka		
Próchnicki i Wójeik. Wypisy polskie dla I. kl. wyd. 2 i 3. Lwów 1897.	Gramatyka ruska Kocowski Ohonowski Lwów 1903.	Ruska czytanka dla I. klasy. Lwów 1896.	German i Petelenz. Cwiczenia niemieckie dla kl. I. wyd. 5. Lwów 1903.	Romer Geografia dla I. kl. szkół średn	—	Brzostowicz. Początki arytmetyki i algebry cz. I. wyd. 1—4. Jamrógiwicz. Geometria poglądowa wyd. 2 i 3. Lwów 1901.	Nusbaum-Wiśniowski. Podr. zoologii dla niższych klas. Rostański Botanika szk. na kl. niższe wyd. 4.	—	—	
Próchnicki i Wójeik. Wypisy polskie dla II kl. wydanie 1. i 2. Lwów 1898.		Ruska czytanka dla II. kl. Lwów 1899.	German i Petelenz. Ówiczenia niemieckie dla kl. II. wyd. 4. Lwów 1904.	Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna wyd. 9. Lwów 1902	Semkowicz Opowiadania z dziejów powsz. część I wyd. 2. Lwów 1901.	Brzostowicz. Poc. aryt. i algebry część I wyd. 4. Jamrógiwicz. Geometria poglądowa wyd. 2 i 3. Lwów 1901.	Nowicki-Limbach. Zoologia w 6-10 Rostański. Botanika szk. na kl. niższe wyd. 4.	—	—	
Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla III. k. wyd. 2. Lwów 1904,	a) Stoczek i Cartner, Ruska Gramatyka Lwów, 1903.	Ruska czytanka dla III. kl. szkół średnich Lwów 1896	German i Petelenz: Ówiczenia niemieckie dla kl. III. wyd. 3. 1902 Jahner, Deutsche Grammatik. Wyd. 2. Lwów 1903.	"	Semkowicz. Opowiad. z dziejów pow. cz. II. Rawer Dzieje ojczyste wyd. 2 i 3.	Brzostowicz. Początki arytmetyki i algebry część II. wyd. 1-3 Jamrógiwicz, geometria Poglądowa wyd. 2 i 3. Lwów 1901.	Łomnicki, Mineralogia dla niższych klas, wyd. 2—5. 1903.	Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla niż klas szkół. śred. wyd. 2. 3. Kraków 1901.	—	
Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla IV kl. Lwów 1900.		Ruska czytanka dla IV. kl. Lwów. 1897.	German i Petelenz Ówiczenia niemieckie dla kl. IV. wyd. 3. Jahner, Deutsche Gramantik. Lwów 1903. wyd. 2.	Benoni-Majerski. Geografia austr. węg. Monarchii, wyd 2-4 Lwów 1903.	Semkowicz. Opowiad. z dziejów powsz. cz. III. wyd. 2. Rawer Dzieje ojczyste wyd. 2 i 3.	Brzostowicz. Początki aryt. i alg. część II. wyd. 1-3 Jamrógiwicz. Geometria Poglądowa, wyd. 2 i 3 Lwów 1901.	—	"	—	
Próchnicki. Wzory poezji i proz. Wyd. 1 i 2 Lwów 1900.	—	Łuczakowski. Wzory prozy i poezji dla kl. V. Lwów 1894.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die V kl wyd 2 Lwów 1902 Goethe: Dichtung und Wahrheit, Cid Herdera wyd. Graes	—	Zakrzewski Historia powsz. Część I. wyd. 1-4 Kraków 1902.	Dziwiński. Zasady algebry wyd 2. Moenic-Maryniak. Geometria dla wyższych klas, wyd. 5. Lwów 1902.	Wiśniowski Mineralogia i geologia Lwów 1902 Rostański Botanika szkolna dla klas wyż. wyd. 2. Kraków. 1901.	—	—	
Wypisy polskie Tarnowskiego i Wójeika Część I. Wyd. 1.—3.	—	I. półr. Czytanka Barwińskiego cz. I. wyd. 2. II. półr. Wyimki z narodnoji liter. Barwińskiego. cz. I. wyd. 3. Ustna słownict. wyd. 2. Lwów 1892.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die VI. kl. Lwów 1892. Deutsche Heldensage Körner Zriny.	—	Zakrzewski. Historia powsz. Część I. II. III. wyd. — 2 Lewicki. Zarys dziejów Polski i krajów rusk. wyd. 3. Kraków. 1901.	Dziwiński Zasady algebry wyd. 1 i 2. Moenic Maryniak jak w kl. V. Kranz logarytmy Kraków 1902.	Petelenz Zoologia dla klas wyższych szkół śred. wyd 1. i 2. Lwów 1902.	—	—	
W I. półr. Wypisy polskie jak w kl. VI.; w II: półr. Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego część II. wyd. 1. i 2. Lwów 1896.	—	Wyimki z narodnoji literatury Barwińskiego część II. wyd. 3. Lwów 1902.	Petelenz-Werner. Deutsches Lesebuch für die VII. kl. Hermann und Dorothea: Schiller Maria Stuart, Lessing Abhandl. über die Fabel. Schiller: Jungfrau von Orleans.	—	Zakrzewski Historia powsz. część III. wyd. 1 i 2. Lewicki jak w VI.	Dziwiński. Zasady algebry wyd. 1 i 2 Moenic-Maryniak. Geometria dla wyższych klas wyd. 3. 4. i 5. Logarytmy Kranza.	—	Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla wyższych klas szkół. śred. wyd. 1—3. Kraków 1904. Tomaszewski Chemia. 2 i 3.	Nuckowski Początki logiki ogólnej 1903.	
Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego, część II. wyd. 1. i 2. Lwów 1896.	—	Chrestomatya staro ruska Ogonowskiego Lwów 1881.	Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VIII. kl. Grillparzer Sappho, König Lear, Goethe Faust i Theil Schiller Don Carlos.	—	Głabiński-Finkel Historia i statystyka austr.-węg Monarch. Lewicki jak VI.	Dziwiński Zasady algebry wyd. 1. i 2. Moenic-Maryniak. Geometria dla wyższych klas wyd. 3. 4. i 5. Logarytmy Kranza	—	Kawecki i Tomaszewski Fizyka dla wyż klas szkół średnich Kraków 1904.	Lindner-Kulczyński, Wykład psychologii. Kraków 1895.	

